

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет	Каразінський банківський інститут
Кафедра	Обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Спеціальність	071 Облік і оподаткування
Освітня програма	Облік і аудит в управлінні бізнес-процесами
Група: АО-21М	денна форма навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему:

**КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРОМИСЛОВОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

здобувача вищої освіти **Філенка Владислава Петровича**

Кваліфікаційна магістерська робота
допущена до захисту рішенням кафедри
обліку та оподаткування

Протокол № 6 від «05» грудня 2024 р.

Завідувач кафедри
к.е.н., доцент

_____ **Р. О. Піскунов**

Науковий керівник
к.е.н., доцент

_____ **С. В. Шубіна**

м. Харків 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Факультет	Каразінський банківський інститут
Кафедра	Обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Спеціальність	071 Облік і оподаткування
Освітня програма	Облік і аудит в управлінні бізнес-процесами

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
обліку та оподаткування,

к.е.н., доцент

Р.О. Піскунов

«26» вересня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Філенка Владислава Петровича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи: «КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА»

керівник роботи Шубіна Світлана Валентинівна, к.е.н., доц.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від «25» вересня 2024 року № 4601-5/3045

2. Строк подання студентом роботи «20» листопада 2024 року.

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

У розділі 1 систематизувати наукові підходи до визначення економічної сутності, значення та актуальних проблем ефективності використання основних засобів (ОЗ) підприємств; охарактеризувати нормативно-правове регулювання обліку і аналізу формування та використання ОЗ підприємства; дослідити методи і моделі аналізу та оцінки ефективності використання ОЗ підприємств.

У розділі 2 надати організаційно-економічну характеристику та аналіз основних показників діяльності підприємства; дослідити організацію обліку ОЗ підприємства; провести аналіз формування та використання ОЗ на підприємств

У розділі 3 дослідити напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання ОЗ підприємства; використати факторне моделювання в системі комплексного аналізу та оцінки ефективності використання ОЗ підприємства; надати рекомендації щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання ОЗ.

4. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1	Вибір здобувачем теми кваліфікаційної магістерської роботи
2	Затвердження плану і завдання кваліфікаційної магістерської роботи
3	Виконання кваліфікаційної магістерської роботи
4	Здача кваліфікаційної магістерської роботи керівнику
5	Підпис кваліфікаційної магістерської роботи у керівника
6	Подача кваліфікаційної магістерської роботи на кафедру для перевірки на наявність запозичень з інших документів
7	Допуск завідувачем кафедри до захисту кваліфікаційної магістерської роботи
8	Захист кваліфікаційної магістерської роботи

5. Дата видачі завдання «25» вересня 2024 року.

Студент

підпис

В.П. Філенко

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

С.В. Шубіна

ініціали, прізвище

РЕФЕРАТ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ
«КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА»

ФІЛЕНКА ВЛАДИСЛАВА ПЕТРОВИЧА

Кваліфікаційна магістерська робота містить 114 сторінки, 16 таблиць, 10 рисунків, 6 формул, список літератури з 69 найменувань, 2 додатки.

Об'єктом дослідження є процес дослідження ефективності використання основних засобів підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, організаційні та методичні підходи до обліку та комплексного аналізу й оцінки ефективності використання основних засобів в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО».

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає в узагальненні теоретичних та організаційно-методичних підходів щодо особливостей організації обліку, аналізу та оцінки ефективності формування та використання основних засобів на підприємстві.

Завданнями кваліфікаційної магістерської роботи є: систематизувати наукові підходи до визначення економічної сутності, значення та актуальних проблем ефективності використання основних засобів (ОЗ) підприємств; охарактеризувати нормативно-правове регулювання обліку і аналізу формування та використання ОЗ підприємства; дослідити методи і моделі аналізу та оцінки ефективності використання ОЗ підприємств; надати організаційно-економічну характеристику та аналіз основних показників діяльності підприємства; дослідити організацію обліку ОЗ підприємства; провести аналіз формування та використання ОЗ на підприємстві; дослідити напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання ОЗ підприємства; використати факторне моделювання в системі комплексного аналізу та оцінки ефективності використання ОЗ підприємства; надати рекомендації щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання ОЗ.

За результатами дослідження сформульовані теоретичні та практичні положення, які доведено автором до конкретних пропозицій щодо вдосконалення моделі управління ефективністю використання основних засобів.

Одержані результати можуть бути використані у практичній діяльності Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» та інших промислових підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ОБЛІК, ОСНОВНІ ЗАСОБИ, АНАЛІЗ, АУДИТ, ЗНОС, АМОРТИЗАЦІЯ, ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

ABSTRACT
AT QUALIFICATION MASTER WORK
«COMPREHENSIVE ANALYSIS AND EVALUATION OF THE
EFFECTIVENESS OF FIXED ASSET UTILIZATION IN AN INDUSTRIAL
ENTERPRISE»
FILENKO VLADYSLAV PETROVICH

The qualifying master's thesis contains 114 pages, 16 tables, 10 figures, 6 formulas, a list of literature with 69 titles, 2 appendices.

The object of the research is the process of studying the effectiveness of fixed asset utilization in an enterprise.

The subject of the research is the theoretical, organizational, and methodological approaches to accounting, comprehensive analysis, and evaluation of the effectiveness of fixed asset usage at the Mashivka branch of JSC "POLTAVAOBLENENERGO."

The purpose of the qualifying master's work is to summarize theoretical and organizational-methodological approaches regarding the peculiarities of organizing the accounting, analysis, and evaluation of the formation and utilization of fixed assets in the enterprise.

The tasks of the qualifying master's thesis are: to systematize scientific approaches to determining the economic essence, significance, and current issues related to the effectiveness of fixed asset (FA) utilization in enterprises; to describe the regulatory and legal framework for accounting and analyzing the formation and utilization of FA in the enterprise; to investigate methods and models for analyzing and evaluating the effectiveness of FA utilization in enterprises; to examine the organization of FA accounting in the enterprise; to conduct an analysis of the formation and use of FA at the enterprise; to explore ways to improve the accounting and analytical support of FA utilization efficiency; to apply factor modeling in the system of comprehensive analysis and evaluation of FA utilization efficiency; to provide recommendations for improving the accounting and analytical support in the system of comprehensive evaluation of FA utilization efficiency.

According to the results of the study, theoretical and practical provisions have been formulated, which the author has developed into specific proposals for improving the model of managing the efficiency of fixed asset utilization.

The obtained results can be used in the practical activities of the Mashivka branch of PJSC "POLTAVAOBLENENERGO".

The obtained results can be used in the development of methodological principles for accounting, analysis and auditing of costs and financial results from operational activities.

KEY WORDS: ACCOUNTING, ANALYSIS, AUDIT, COSTS, FINANCIAL RESULTS, MANAGEMENT SYSTEM.

ЗМІСТ		
ВСТУП		7
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	10
1.1	Систематизація наукових підходів до визначення економічної сутності, значення та актуальних проблем ефективності використання основних засобів підприємств.....	10
1.2	Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу формування та використання основних засобів підприємства	21
1.3	Дослідження методів і моделей щодо аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів підприємств	32
	Висновки до розділу 1	40
РОЗДІЛ 2	ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШІВСЬКОЇ ФЛІЇ ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»	42
2.1	Організаційно-економічна характеристика та аналіз основних показників діяльності підприємства	42
2.2	Організація обліку основних засобів підприємства	48
2.3	Методика аналізу формування та використання основних засобів на підприємстві	60
	Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3	ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	74
3.1	Напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів підприємства	74

3.2	Факторне моделювання в системі комплексного аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів	83
3.3	Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів	91
	Висновки до розділу 3	100
	ВИСНОВКИ	102
	СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	107
	ДОДАТКИ	114

ВСТУП

Однією з основних умов ефективної діяльності будь-якого підприємства є наявність обліково-аналітичного механізму, який гарантує оптимальне використання основних засобів. Головною метою цього механізму є забезпечення управлінського персоналу повною, достовірною та своєчасною інформацією, що дозволяє приймати не тільки оперативні, але й стратегічні рішення. Стан і ефективність використання основних засобів є вирішальним елементом аналітичної роботи, адже саме ці активи втілюють науково-технічний прогрес — головний фактор, що сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності виробництва.

Тема кваліфікаційної магістерської роботи є особливо актуальною на сьогоднішній день. В умовах війни та економічної кризи багато українських промислових підприємств стикаються з проблемою нестачі фінансових ресурсів, а також з високим рівнем фізичного і морального зносу обладнання. Тому питання ефективного використання основних засобів стає критично важливим, оскільки від цього залежить функціонування підприємств.

Крім того, аналіз ефективності використання основних засобів дозволяє розробляти стратегії і тактики розвитку підприємства, обґрунтовувати управлінські рішення та контролювати їх виконання.

Удосконалення аналізу основних засобів має важливе практичне значення. Він не лише дає змогу оцінити стан основних засобів на підприємствах, а й допомагає виявити невикористані резерви та запропонувати способи підвищення ефективності їх використання. Таким чином, аналітична оцінка основних засобів є необхідною для забезпечення ефективної роботи господарюючих суб'єктів.

Поліпшення обліково-аналітичного забезпечення дозволяє підвищити точність та ефективність інформації, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це, в свою чергу, забезпечує стабільний розвиток і довготривалу стійкість підприємства, зміцнюючи його фінансово-

господарські позиції. З точки зору обліково-економічних наук вирішення цього завдання вимагає розробки нових облікових політик та аналітичних інструментів, а також створення варіативних стратегій розвитку основних засобів та їх обґрунтованого обліково-аналітичного забезпечення, що й стало основною причиною вибору теми дипломного дослідження, яке вимагає ґрунтовного вивчення, огляду та детального аналізу.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є узагальнення теоретичних і організаційно-методичних підходів, що стосуються організації обліку, аналізу та оцінки ефективності формування і використання основних засобів на конкретному підприємстві. Для досягнення цієї мети у роботі поставлені та мають бути вирішені наступні завдання:

- 1) систематизувати наукові підходи до визначення економічної сутності, значення та актуальних проблем ефективності використання основних засобів підприємств;
- 2) охарактеризувати нормативно-правове регулювання обліку і аналізу формування та використання основних засобів підприємства;
- 3) дослідити методи і моделі щодо аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів підприємств;
- 4) надати організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства та проаналізувати його основні показники діяльності;
- 5) дослідити організацію обліку основних засобів підприємства;
- 6) представити методiku аналізу формування та використання основних засобів на підприємстві;
- 7) визначити напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів підприємства;
- 8) запропонувати факторне моделювання в систему комплексного аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів підприємства;
- 9) надати рекомендації з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів.

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення

формування та використання основних засобів підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, організаційні та методичні підходи до обліку та комплексного аналізу й оцінки ефективності використання основних засобів в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО».

Теоретичною та методологічною основою досліджень стали фундаментальні положення економічної теорії, законодавчі та нормативні акти України, наукові статті вітчизняних та зарубіжних учених. У кваліфікаційній магістерській роботі використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні шляхів та розробці рекомендацій і пропозицій з удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО». Результатами дослідження, що характеризують наукову новизну кваліфікаційної магістерської роботи, виступають такі: *удосконалено*: по-перше, понятійно-категоріальний апарат у частині конкретизації поняття «основні засоби» через систематизацію наукових поглядів та виділення головних аспектів та характеристик; по-друге, методику аналізу основних засобів в процесі управління ефективністю їх використання через конкретизацію етапів, системи показників та моделювання аналітичного процесу на базі різних підходів учених та практиків; *набуло подальшого розвитку*: по-перше, напрямки удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі управління основними засобами через структурування даного процесу та визначення шляхів підвищення ефективності їх використання; по-друге, факторний аналіз результативних показників діяльності Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» через складання факторних моделей випущеної продукції та рентабельності основних засобів, де головними чинниками обрано структуру основних засобів та фондівіддачу.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Систематизація наукових підходів до визначення економічної сутності, значення та актуальних проблем ефективності використання основних засобів підприємств

Основу матеріально-технічної бази більшості підприємств складають основні засоби, які становлять найбільшу питому вагу у структурі активів підприємства. Однак, існуюча методика обліку основних засобів не відповідає вимогам сучасності та не задовольняє в повній мірі зростаючі інформаційні потреби керівників. Постійні зміни в законодавстві та нормативних актах України, які регулюють облік основних засобів в бухгалтерському та податковому обліку, сприяють виникненню суперечливих тлумачень їхньої сутності, що вимагає систематизації та уточнення підходів. Саме тому наукові дослідження економічної сутності основних засобів є надзвичайно актуальними.

Аналіз категорії «основні засоби» в наукових працях свідчить, що це поняття почали вивчати лише на сучасному етапі розвитку економіки. Еволюція даного поняття просліджується в працях економістів-класиків, які використовували лише категорію «капітал», до якої включали об'єкти необоротних активів.

Поняття «основний капітал», який є частиною капіталу, першим виділив А. Сміт у своїй праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.), де він досліджував природу капіталу, його нагромадження і застосування. Вчений вперше застосував терміни основний та оборотний капітал. До основного капіталу А. Сміт відносив машини та різноманітні знаряддя праці, промислові і торгівельні будівлі, будівлі на фермах, склади, «поліпшення землі» (розчищення, осушення, удобрення), та інші предмети, які,

залишаючись у незмінній натурально-речовій формі, приносили дохід. Окрім того, він зазначав, що основний капітал у обігу не знаходиться, так як увесь час знаходиться у власності однієї людини, а прибуток він приносить тільки за допомогою оборотного капіталу [1, с.55].

Д. Рікардо був переконаний, що у основі поділу капіталу на основний та оборотний лежить термін корисного використання цих частин капіталу. Він зазначав, що один і той же вид капіталу може виступати в ролі основного або оборотного капіталу, в залежності від конкретної галузі та характеру його застосування [2, с.132].

Дж.С. Міль підкреслював, що основний капітал бере участь у виробництві неодноразово, що є важливою рисою його функціонування: «...значна частина капіталу, втілена в знаряддях виробництва, що відрізняються більш-менш тривалим існуванням, яка задіяна у виробництві, не виключається з нього, а залишається в ньому, при чому функція цієї частини капіталу не вичерпується одноразовим ужитком. До цього розряду капіталу відносяться будинки, машини й усі або велика частина предметів, іменованих приладами або інструментами. Довговічність деяких із них дуже значна, і їхнє існування як знарядь виробництва подовжується багаторазовим повторенням виробничих операцій. Капітал, що існує в будь-яких із таких довговічних форм і дохід від якого надходить протягом тривалого періоду, називається основним капіталом» [2, с.135]. Міль виділяв кілька основних характеристик основного капіталу: його тривале існування, багаторазове використання в процесі виробництва і здатність приносити дохід протягом тривалого часу.

К. Маркс підкреслював, що засоби праці зберігають свою фізичну форму протягом усього процесу використання, а після повного зносу їх замінюють новими. Для того, щоб придбати ці засоби, потрібно одразу вкласти капітал, але цей капітал бере участь у виробничому процесі поступово, по мірі зносу засобів праці [3, с.288]. Маркс вважав, що основна різниця між основним та оборотним капіталом полягає у способі перенесення вартості на новостворений продукт.

Французький економіст Ф.Кене, один з перших у XVIII столітті, дав

глибоке визначення капіталу. Він зазначав, що капітал не обмежується грошима, а є засобами виробництва, що використовуються для створення «чистого продукту». Кене вперше запропонував поділ капіталу на основний та оборотний, що стало важливим кроком у розвитку економічної теорії того часу [3, с.305].

У теоріях учених про природу капіталу ключовим аспектом є глибоке розуміння його матеріальної сутності. Як бачимо, науковці часто пов'язували капітал із різними елементами виробництва та процесами, що забезпечують отримання прибутку.

У сучасних наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених існує багато точок зору до трактування поняття «основні засоби», найтипівіші з яких наведено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування сутності поняття «основні засоби» в економічній літературі

Автор, джерело	Визначення
Й.С.Завадський [4, с.289]	Основні засоби – це засоби праці, що беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово, в міру зношення, переносять свою вартість на продукцію, що виробляється
С.М.Гречко [5, с.24]	Основний засіб – необоротний актив, що призначений для господарської діяльності, тобто планується використовувати в господарській діяльності
Н.А.Литнева, Л.І.Малявкіна Т.В.Федорова [6, с.68]	Основні засоби – це частина майна, яка виступає у ролі коштів праці при виробництві продукції, виконанні робіт чи наданні послуг або для управління організацією на протязі періоду, що перевищує 12 місяців, або звичайного операційного циклу, якщо він перевищує 12 місяців
Л.К.Сук, П.Л.Сук [7, с.262]	Основні засоби підприємства, установи – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і у невиробничій сфері
Н.І.Верхоглядова, В.П.Шило, С.Б. Льїна, В.І.Кисла [8, с.12]	Основні засоби – це засоби праці, які використовуються (експлуатуються) впродовж тривалого часу, при цьому зберігаючи свою первісну фізичну форму, і переносять свою вартість на вироблений продукт частинами, протягом декількох виробничих циклів унаслідок фізичного та морального зносу

Продовження таблиці 1.1	
А.М.Коваленко [9, с.192]	Основні засоби – це матеріальні активи з очікуваним терміном корисного використання більш ніж один рік (або на протязі операційного циклу, якщо він більше ніж рік), які підприємство утримує в цілях: використання під час виробництва або поставки товарів, надання послуг, надання в оренду іншим особам; виконання адміністративних та соціальних функцій
О.Г. Агрес [10, с.178]	Основні засоби – це засоби праці у формі матеріальних активів, які утримує підприємство з метою використання у виробничому процесі або здійсненні адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання яких становить більше ніж один рік, не змінюючи при цьому своїх форм і розмірів, вартість яких є не меншою від законодавчо встановленого розміру та поступово переноситься в міру фізичного спрацювання та (або) морального старіння на вартість готової продукції проведенням амортизаційних відрахувань
О.В.Коваленко, І.В. Громова [11, с.21]	Основні фонди – це частина засобів виробництва, які діють у процесі виробництва протягом тривалого періоду, зберігають при цьому впродовж усього періоду натурально-речовинну форму і переносять свою вартість на продукцію частинами у міру зносу у вигляді амортизаційних відрахувань
Ю.В.Неміш [12, с.66]	Основні засоби – це вартісно-виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в процесі виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року, чи визначається межами операційного циклу понад один рік, вартість яких зменшується в процесі використання
Н.Д. Бабяк [13, с.178]	Основні засоби - це активи з терміном корисного використання більше одного року, які використовуються на підприємствах у декількох операційних циклах з метою отримання економічної вигоди, не втрачаючи при цьому матеріально-речової форми, та переносять свою вартість на знов створену продукцію частинами у вигляді нарахованих амортизаційних відрахувань
Т.А. Бутинець [14, с.33]	Основні засоби є матеріальними активи, які утримуються підприємством для використання їх у виробничій діяльності або для здійснення постачання товарів, надання послуг, надання в оренду іншим суб'єктам, а також для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим. Корисний термін використання основних засобів має складати більше одного року
Т.В. Мордвінцева [15, с.93]	Основними засобами виступають матеріальні активи, які можуть бути придатні до використання суб'єктом господарювання будь-якої форми власності та напрямку діяльності, при цьому відбувається часткова втрата їх вартості, шляхом перенесення її на створений продукт. Термін використання яких складає більше 1 року (або операційного циклу)
О. Бондар [16, с.27]	Основні засоби – це сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які багаторазово приймають участь у процесі комерційної діяльності, а їх вартість переноситься на продукцію частинами

Закінчення таблиці 1.1	
В.Бабич [17, с.11]	Основні засоби є сукупністю засобів праці, що здійснюють функціонування у сфері матеріального виробництва, їх натуральна форма є незмінною протягом значного проміжку часу, а також вони частинами переносять свою вартість на створений продукт по мірі їх зносу
С.А. Сегеда [18, с.97]	Основні виробничі засоби є частиною постійного виробничого капіталу, що виступає у вигляді засобів праці та протягом великої кількості виробничих циклів мають тенденцію до зношування, при цьому їх натуральна форма при цьому не змінюється, а їх вартість частинами переноситься на виготовлену продукцію або послуги
М.Р.Домбровська [19, с.341]	Основні засоби виступають частиною постійного виробничого капіталу підприємства, яка має форму засобів праці, а також поступово переносить свою вартість на вироблену продукцію або послуги

Джерело: систематизовано автором на підставі [4-19]

Огляд наукових джерел свідчить, що більшість дослідників трактують «основні засоби» як матеріальні активи підприємства. Всі наукові роботи в основному зосереджені на тому, що ці активи повинні використовуватись протягом тривалого періоду (не менше одного року або одного операційного циклу).

Розглядаючи вищезгадані визначення терміну «основні засоби», можна зробити висновок, що більшість авторів при поясненні сутності цієї категорії фокусуються на кількох важливих критеріях її визнання, які наведені на рисунку 1.1.

Рис.1.1 Обліково-економічна характеристика об'єктів основних засобів підприємства в розрізі сучасних наукових досліджень

Джерело: узагальнено автором на підставі [4-19]

Визначення терміну «основні засоби», з урахуванням наданих обліково-економічних характеристик, може бути сформульоване таким чином: основні засоби — це матеріальні активи, що використовуються у виробництві товарів чи наданні послуг, з терміном служби більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує рік), які зберігають свою початкову фізичну форму і поступово переносять свою вартість на кінцевий продукт по міру зносу (економічного, морального, фізичного та інших). Це визначення охоплює загальні підходи до розуміння основних засобів і розглядає їх як об'єкт обліку для будь-якого суб'єкта господарювання, незважаючи на форму власності чи галузеву належність.

Здавалося б, для того щоб усунути всі суперечності і невизначеності щодо сутності основних засобів, достатньо було б звернутися до діючих нормативних актів та прийняти єдине офіційне визначення. Однак, як виявилось, навіть у законодавчій сфері немає єдності в трактуванні та

економічній суті терміну «основні засоби», про що свідчать дані, наведені на рисунку 1.2.

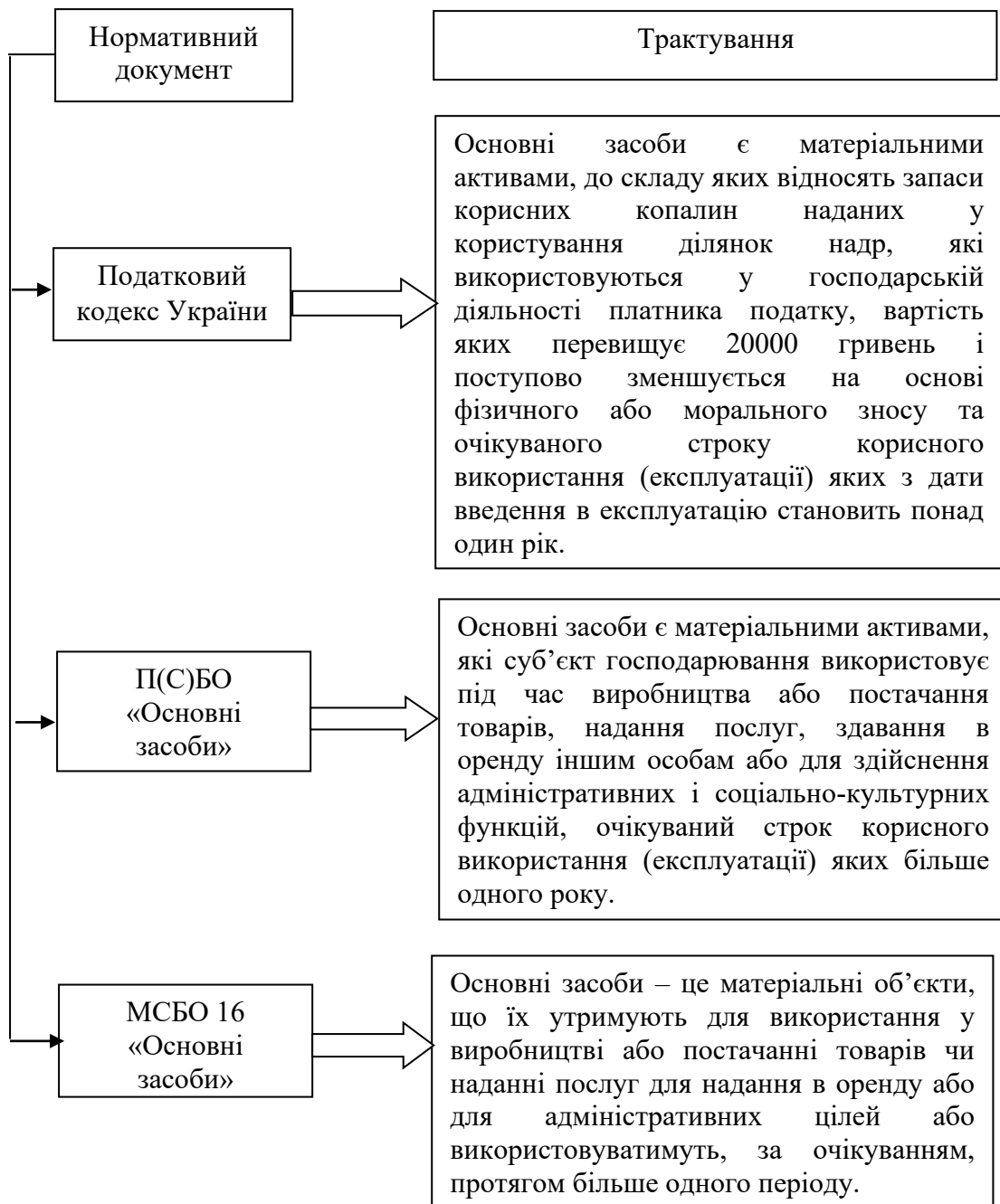

Рис.1.2 Сутність терміну «основні засоби» у законодавчих актах України

Джерело: [20]

В останні роки вітчизняний бухгалтерський облік зазнає процесу інтеграції з міжнародними стандартами. Цей перехід вимагає адаптації

національних методів обліку та економічної термінології до загальносвітових норм. Однак виникає питання, чому ситуація склалася так, що законодавча база, яка повинна бути чітко структурованою та однозначною, містить суперечності, що призводять до плутанини та невизначеності у тлумаченні окремих законодавчих положень.

На нашу думку, найкраще визначення терміну «основні засоби» подано в МСБО 16, оскільки воно відповідає всім загальновизнаним стандартам та вимогам у обліковому середовищі. У даному стандарті основні засоби зазначаються, як «матеріальні активи (засоби праці), вартість одиниці яких перевищує встановлений законодавством ліміт, які плануються використовувати більш одного року у виробничій, торгівельній та інших видів діяльності, виконанню робіт та наданню послуг або призначені для здачі в оренду та для адміністративних цілей» [21, с.381]. Це визначення є основним для всіх сучасних аудиторів, які використовують його при оцінці стану та ефективності використання основних засобів під час проведення аудиторських перевірок.

Те, як саме класифікуються основні засоби, впливає на ефективність і простоту ведення бухгалтерського обліку, що зменшує ймовірність помилок у цьому процесі. Сучасна наукова література містить різноманітні класифікації основних засобів, які полегшують аналітичний облік, спрощують підготовку звітності та сприяють більш глибокому аналізу інформації про основні засоби. Аналіз наукових джерел (табл. 1.2) показує, що наразі не існує єдиної, спільної та досить чіткої класифікації основних засобів.

Таблиця 1.2

Класифікація основних засобів

Джерело	Класифікація основних засобів
Мних Є.В. [22]	Автор класифікує основні засоби за такими ознаками: 1) за джерелами отримання – власні, орендовані; 2) за використанням – діючі, ті, що в запасі і на консервації, незадіяні; 3) за галузями економіки – основні засоби промисловості, сільського господарства, торгівлі.

Закінчення таблиці 1.2	
Горбонос Ф.В. [23]	Автор класифікує основні засоби за такою ознакою: 1) за функціональним призначенням – виробничі, які в свою чергу поділяються на сільськогосподарського призначення та несільськогосподарського призначення, та невиробничі.
Сіменко І.В. [24]	Автор класифікує основні засоби за такими ознаками: 1) за приналежністю – власні, які використовуються підприємством; власні, надані в оренду; орендовані; 2) за використанням – діючі, недіючі; 3) за галузевою ознакою – основні засоби промисловості, сільського господарства, торгівлі, будівництва, зв'язку; 4) за функціональним призначенням – виробничі, невиробничі; 5) за видом діяльності – для основної діяльності, для іншої операційної діяльності, для інвестиційної діяльності, для фінансової діяльності; 6) за призначенням – виробничі, адміністративні, збутові, соціально - культурні, обслуговуючі, призначені для здачі в оренду, для використання в процесі капітального будівництва.
Бразілій Н.М., Муренко А.А. [25]	Автори класифікують основні засоби за багатьма ознаками, а саме: за галузевою ознакою; за функціональним призначенням; за використанням; за належністю. Також наводять класифікацію розподіляючи об'єкти основних засобів по групах для застосування до кожної групи встановленої для неї норми амортизації.

Джерело: систематизовано автором на підставі [22-25]

Вірна класифікація основних засобів має суттєвий вплив на фінансові результати підприємства, а тому вимагає особливої уваги при організації обліку зазначених активів.

Основні засоби, як засоби праці та складова матеріально-технічної бази підприємства значною мірою визначають результати фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та ефективність виробництва. Тому особливої важливості набуває аналіз стану і ефективності їх використання.

Теоретичні підходи до аналізу ефективності використання основних засобів підприємства відображені у наукових працях Голови С.Ф., Єршової Н.Ю., Кузьмінського А.М., Пушкар М.С., Савицької Г.В., Скляренко В.К., Шадріної Г.В., Шеремета А.Д та ін. Наприклад, методичний підхід до аналізу ефективності використання основних засобів, запропонований Г.В.Шадріною [27], ставить за мету пошук резервів зростання фондівіддачі та рентабельності. Робота Єршової Н.Ю. присвячена впливу ефективності використання основних засобів підприємства на показники фінансового стану [28]. Скляренко В.К.,

Прудніков В.М. відзначають, що ефективність використання основних засобів можна оцінити, використовуючи наступні групи показників: показники екстенсивного та інтенсивного використання основних засобів; показники інтегрального використання основних засобів; узагальнюючі показники використання основних засобів, які характеризують ремонтні аспекти використання основних засобів вцілому по підприємству [29].

Автори методичного підходу до аналізу ефективності використання основних засобів Бальжінов А.В. і Міхеєва Є.В. [30] до числа основних завдань відносять виявлення резервів для підвищення ефективності використання основних засобів; оцінку ефективності використання основних засобів; вивчення технічного стану основних виробничих фондів; аналіз забезпеченості підприємства засобами праці. Для досягнення поставленої мети пропонується здійснення факторного аналізу фондівдачі, розрахунок показників руху та технічного стану основних засобів, а також оцінка ефективності їх використання та динаміки і структури основних фондів організації. Однак, у запропонованій методиці не враховано такі важливі аспекти, як фондоозброєність праці та технічна озброєність.

Особливу увагу потрібно звернути на методику, запропоновану Г.В. Савицькою [31], що має відмінності від розглянутих раніше підходів. Вона зазначає, що для ефективного аналізу використання основних засобів необхідно виділити кілька етапів: оцінка забезпеченості підприємства основними фондами, аналіз технічного рівня розвитку, ефективності використання основних фондів, а також використання машин і устаткування, пошук резервів для збільшення обсягу продукції та фондівдачі. Вона пропонує розраховувати показники ефективності використання основних виробничих фондів, а також фактори, що впливають на зміну фондівдачі, включаючи машини та устаткування. Для аналізу руху і технічного стану основних фондів пропонується розрахунок коефіцієнтів оновлення, вибуття, приросту, зносу та придатності. Однак, на нашу думку, запропонованій методиці не вистачає аналізу динаміки зміни показників.

Різні науковці по-різному підходять до вибору показників для оцінки ефективності використання основних засобів. Зокрема, Титов В.І. вважає, що оптимізація використання основних засобів значною мірою залежить від наявності обґрунтованої системи показників, яка включає як загальні (вартісні), так і часткові (натуральні) критерії оцінки ефективності [32].

В свою чергу, Ковальов А.Ф. вважає, що слід використовувати обмежене коло показників ефективності використання основних засобів – фондovіддачу і рівень їх рентабельності [33].

На думку Покропивного С. Ф., для повного характеризування ефективності використання основних засобів необхідно використовувати систему показників, що складається з двох основних блоків: показники відтворення окремих видів основних засобів і всієї їх сукупності; показники рівня використання основних засобів в цілому та окремих їхніх видів [34]. Значну увагу науковець приділяє показникам відтворення, оскільки процеси відтворення безпосередньо впливають на ефективність використання основних засобів. Покропивний також підкреслює, що існуюча система показників відтворення потребує вдосконалення.

Інші дослідники, такі як Кандиба К.О. та Ткаченко А.М., вважають, що для оцінки рівня ефективності використання основних засобів доцільно використовувати систему таких показників: показники, що характеризують технічний стан (відтворення) основних засобів; узагальнюючі показники використання основних засобів; часткові показники їх використання [35, 36].

Отже, вивчення економічної сутності основних засобів дозволяє визначити їх як матеріальні активи, які використовуються підприємствами для виконання різних видів діяльності та задоволення потреб. Ці активи зберігають свою натуральну форму та мають очікуваний термін служби більше одного року (або операційного циклу) з моменту введення в експлуатацію, поступово переносячи свою вартість на новостворений продукт в міру їх зношення. Таке визначення дає змогу розглядати основні засоби як об'єкт обліку для будь-

якого підприємства, незалежно від його форми власності чи галузевої спрямованості.

Більшість науковців при визначенні поняття «основні засоби» вважають обов'язковим критерієм для визнання об'єкта основних засобів термін його корисного використання, що перевищує один рік або операційний цикл, якщо він триває більше року. Ми підтримуємо таку точку зору, оскільки підприємство придбаває основний засіб з метою його тривалої експлуатації в процесі господарської діяльності.

Неясність нормативно-правових актів і численні зміни в законодавчій базі можуть спричинити спотворення сутності основних засобів, відсутність чіткої взаємодії між фінансовим і податковим обліком, а також призвести до плутанини та неоднозначного тлумачення інформації про них з боку фахівців.

Проаналізувавши численні авторські методики для оцінки ефективності використання основних засобів, можна зробити висновок, що основною метою всіх дослідників є підвищення ефективності їх використання. Більшість завдань, які ставлять автори, є схожими, але різниця між методиками полягає в інструментах, що пропонуються для їх реалізації.

Незважаючи на вагомість даних наукових досліджень, ми вважаємо, що залишаються невирішені питання, а багато теоретичних аспектів є дискусійними. Їх важливість для практичного застосування вимагає подальших досліджень, спрямованих на удосконалення обліку основних засобів та аналізу ефективності їх використання.

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу формування та використання основних засобів підприємства

Основні засоби є ключовим елементом ресурсного потенціалу будь-якого підприємства, що безпосередньо впливає на фінансові результати його діяльності. Тому важливо, щоб користувачі отримували повну, прозору та достовірну інформацію про наявність, стан, рух і використання основних

засобів. При веденні обліку та складанні звітності особливу роль відіграє дослідження нормативно-правового регулювання, яке охоплює сукупність законодавчих, нормативних та методичних документів, затверджених органами влади України. Ці документи забезпечують дотримання принципів бухгалтерського обліку та гарантують об'єктивність фінансової звітності відповідно до встановлених норм і стандартів для всіх підприємств.

В Україні створена чітко структурована система регулювання обліку та звітності, яка зазнала значного впливу економічних реформ останніх років та інтеграції міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Кожен рівень цієї системи має свій специфічний вплив, починаючи від загальнодержавного рівня і до облікових практик окремих підприємств.

Згідно з чиним законодавством України, система нормативного регулювання бухгалтерського обліку основних засобів та складання звітності поділяється на чотири рівні, зокрема:

I рівень — законодавчий, який встановлює основні принципи, поняття та завдання бухгалтерського обліку, визначає процедури регулювання, порядок організації ведення бухгалтерського обліку та подання фінансової звітності.

Ключові правові акти законодавчого регулювання бухгалтерського обліку в Україні:

1) Конституцію України, яка має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй [37]. Конституція встановлює юридичні принципи економічного розвитку і функціонування підприємств, регулює право на власність та підприємницьку діяльність.

2) Господарський кодекс України, який встановлює основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між ними та іншими учасниками господарських відносин [38]. Кодекс містить вимоги щодо обліку та складання фінансової звітності на підприємствах.

3) Податковий кодекс України, який визначає вимоги щодо обліку операцій, пов'язаних із сплатою податків і зборів. Кодекс містить положення щодо амортизації основних засобів, визначення їх первісної та ліквідаційної вартості, а також класифікацію основних засобів залежно від терміну їх корисного використання.

4) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, який встановлює норми обліку основних засобів. Цей закон регулює основні принципи бухгалтерського обліку, встановлює вимоги до формування та подання фінансової звітності, крім того, узгоджує взаємодію з органами державної статистики та фіскальними установами [39].

5) Інші нормативно-правові документи, які визначають норми ведення бухгалтерського обліку в Україні та є основою для створення нормативно-правових актів другого та третього рівнів нормативного регулювання. Це Закон України «Про аудит фінансової звітності і аудиторську діяльність», Закон України «Про аудиторську діяльність», Закон України «Про корпоративні договори і акціонерні відносини» та інші.

II рівень – нормативний, є важливою складовою для забезпечення єдності та порівнянності фінансової звітності між різними країнами, а також для ефективного управління бухгалтерським обліком на підприємствах. Цей рівень визначає основні принципи та правила ведення обліку окремих активів і зобов'язань, а також встановлює стандарти для формування фінансової звітності та управлінського обліку. Національні стандарти бухгалтерського обліку розробляються та затверджуються органами, відповідальними за облік і звітність в Україні, такими як Міністерство фінансів та Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку. Міжнародні стандарти, зокрема МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності), визначаються Міжнародною радою з бухгалтерських стандартів (IASB).

У бухгалтерському обліку та фінансовій звітності питання, пов'язані з основними засобами, регулюються низкою Положень (стандартів)

бухгалтерського обліку. Облік основних засобів регламентується такими стандартами:

1) НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», який розкриває структуру та елементи фінансової звітності. Встановлює якісні характеристики фінансової звітності та принципи її складання. А також регулює розкриття інформації у фінансовій звітності.

2) НП(С)БО 7 «Основні засоби», що встановлює критерії визнання основних засобів активами; визначає методи оцінки, переоцінки та амортизації основних засобів; формує інформацію про зменшення корисності та вибуття основних засобів; передбачає розкриття інформації у примітках до фінансової звітності. Цей документ є ключовим елементом для встановлення єдиних норм і правил обліку основних засобів в організаціях, що сприяє підвищенню прозорості та доступності фінансової інформації для користувачів звітності.

3) НП(С)БО 14 «Оренда» визначає методологічні основи обліку оренди основних засобів, а також вимоги до розкриття інформації у фінансовій звітності. Стандарт чітко розмежовує фінансову та операційну оренду, надаючи орендарям і орендодавцям необхідну інформацію для правильного відображення орендних операцій. Він також регламентує, як саме повинні розкриватися ці дані у примітках до звітності, що сприяє точності та прозорості фінансових звітів. Впровадження стандарту гарантує коректний облік оренди та достовірність фінансових звітів.

4) П(С)БО 27 «Необоротні активи, що підлягають продажу, та припинена діяльність» встановлює вимоги до визнання та оцінки активів, які готуються до реалізації, а також визначає критерії для оцінки діяльності, що припиняється. Документ також регламентує, яку інформацію слід надавати в примітках до фінансової звітності щодо активів і груп активів, що продаються, а також щодо припиненої діяльності.

5) НП(С)БО 28 «Зменшення корисності активів» регулює процес визнання та оцінки зниження вартості активів, включаючи необоротні. Згідно з цим стандартом, зменшення корисності визначається наприкінці терміну

служби активу або коли його основні характеристики зазнають значних змін. Дотримання положень цього стандарту допомагає уникнути некоректного визнання активів, що може призвести до спотворення не лише фінансової звітності, а й загальної фінансової стабільності підприємства.

6) НП(С)БО 32 «Інвестиційна нерухомість» визначає правила визнання та оцінки інвестиційної нерухомості, умови її перекласифікації з основних засобів та порядок виведення або вибуття таких активів. Основною метою цього стандарту є забезпечення єдиного та об'єктивного підходу до обліку інвестиційної нерухомості, що дозволяє користувачам отримувати надійну та достовірну інформацію про ці активи.

III рівень – методичний, який є доповненням до попередніх двох і орієнтований на забезпечення систематизації та високої якості ведення бухгалтерського обліку в країні. Документи цього рівня містять детальні інструкції та пояснення, що стосуються різних аспектів бухгалтерії в окремих галузях. До них належить:

1) Інструкція з проведення інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів і розрахунків.

2) Інструкція щодо використання плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

3) Методичні рекомендації щодо використання реєстрів бухгалтерського обліку.

4) Методичні вказівки з бухгалтерського обліку основних засобів.

5) Інші нормативно-правові акти.

IV рівень – організаційний, спрямований на забезпечення стабільності та єдності національної бухгалтерської системи, що гарантує прозорість та зрозумілість фінансової діяльності підприємств і організацій. На цьому рівні компанії формують свої облікові стратегії, орієнтуючись на діючі закони та нормативно-правові акти. Важливу роль у цьому процесі відіграють державні

органи, такі як Міністерство фінансів, Державна податкова служба, а також спеціалізовані комісії та комітети, що займаються питаннями бухгалтерського обліку. Ці органи розробляють нормативні акти, що мають обов'язковий характер для виконання всіма підприємствами та організаціями, тим самим забезпечуючи єдині стандарти обліку по всій країні.

До документів, що регулюють облікову політику підприємства, належать такі:

- 1) розпорядчий документ щодо облікової політики підприємства;
- 2) робочий план рахунків для обліку необоротних матеріальних активів;
- 3) наказ щодо проведення інвентаризації;
- 4) посадові інструкції;
- 5) графіки документообігу та планування інвентаризаційних заходів;
- 6) регламенти для бухгалтерських і адміністративних служб;
- 7) правила організації та проведення внутрішнього контролю.

Цей перелік документів створюється в рамках системи управління окремого підприємства.

Рівні нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку основних засобів в Україні зображені на рисунку 1.3.

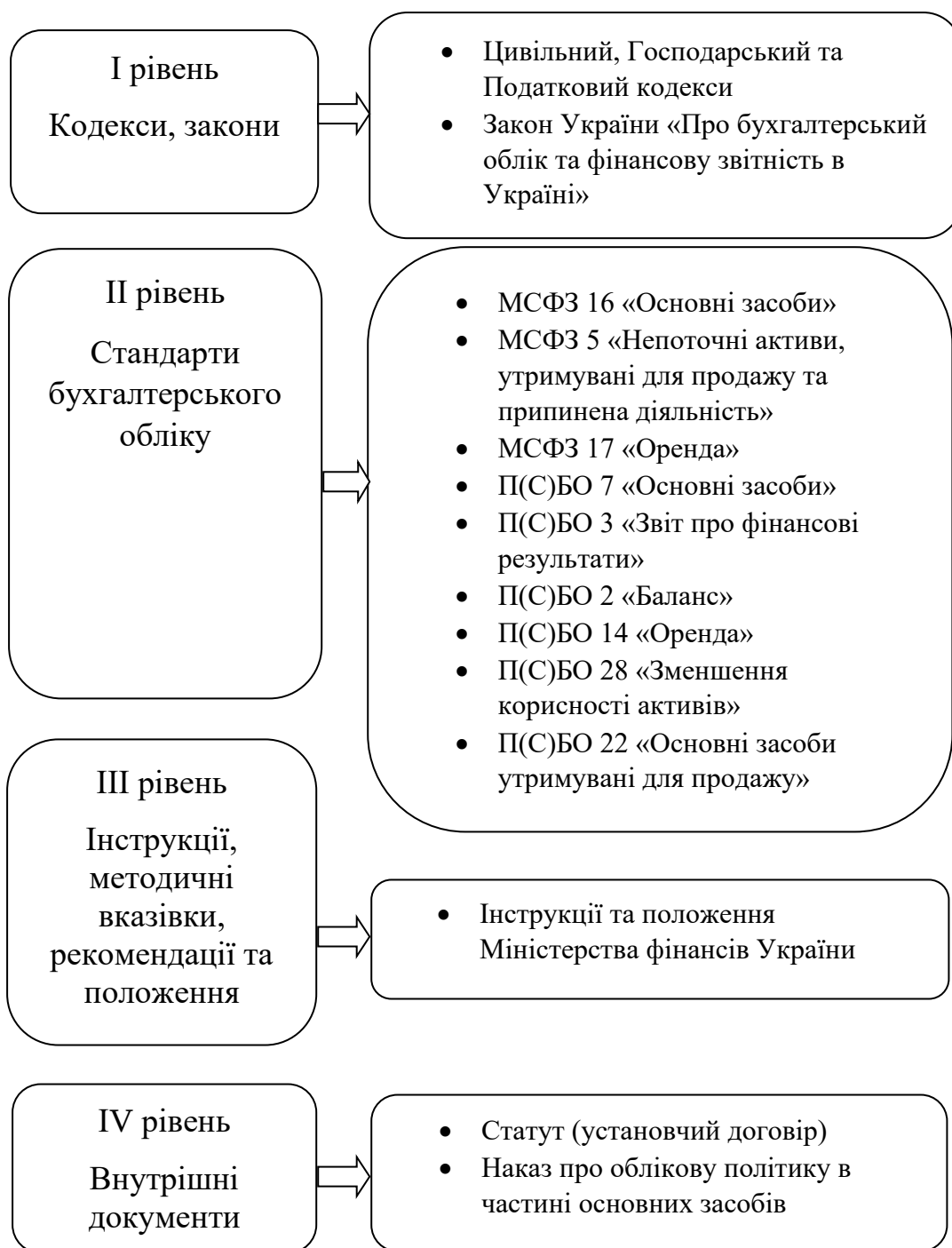

Рис.1.3 Рівні нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку основних засобів підприємства

Джерело: систематизовано автором на підставі [37-39]

З рис.1.3 видно, що держава лише частково визначає правила ведення обліку основних засобів, залишаючи підприємствам значну свободу у виборі

методів. Такий підхід дозволяє керівникам компаній адаптувати облікову політику під індивідуальні вимоги та особливості їхнього бізнесу, що забезпечує ефективне досягнення поставлених завдань та максимізацію використання наявних ресурсів.

В Україні наразі існує ряд нормативних документів, які визначають правила впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності та бухгалтерського обліку, а також надають відповідні пояснення для підприємств. Реалізація цих реформ, орієнтованих на міжнародні практики, була затверджена урядовою постановою від 28 жовтня 1998 року за номером №1706 [40]. Загалом, принципи обліку основних засобів за національними та міжнародними стандартами мають багато спільного, однак існують певні розбіжності (табл.1.3), які необхідно враховувати під час організації бухгалтерського обліку.

Таблиця 1.3

Порівняння національних та міжнародних стандартів щодо обліку основних засобів

№	Порівняльна характеристика	МСБО 16	П(С)БО 7
1	2	3	4
1	Класифікація	Земля;	земельні ділянки;
		<i>Відсутнє</i>	капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом;
		земля та будівлі;	будівлі, споруди та передавальні пристрої;
		машини та обладнання;	машини та обладнання;
		кораблі; літаки; автомобілі;	транспортні засоби;
		меблі та приладдя; офісне обладнання.	інструменти, прилади, інвентар (меблі);
		<i>Відсутнє</i>	тварини;
		<i>Відсутнє</i>	багаторічні насадження;
		<i>Відсутнє</i>	інші основні засоби.

Закінчення таблиці 1.3			
2	Елементи первісної вартості	До первісної вартості об'єкта слід включати не всю суму очікуваних майбутніх витрат на демонтаж, а теперішню вартість цієї суми. Щорічно суму забезпечення слід переглядати, і її збільшення слід відносити до витрат на позики (фінансові витрати), а не до первісної вартості об'єкта	Деталі визначення первісної вартості відсутні, внаслідок чого до первісної вартості об'єкта може потрапити вся сума прогнозованих витрат на демонтаж, а не теперішня вартість цієї суми.
3	Перегляд ліквідаційної вартості	Зазначено, що ліквідаційну вартість та термін корисної експлуатації об'єкта необхідно переглядати, принаймні, на кінець кожного фінансового року; Зміни ліквідаційної вартості та терміну корисного використання об'єкта основних засобів відображається як зміна облікових оцінок (а не облікової політики).	Дана норма як чітка вказівка відсутня; Таке положення відсутнє.
4	Списання суми дооцінки об'єкта на нерозподілений прибуток	Чітко прописано, що після дооцінки об'єкта сума дооцінки може списуватись на нерозподілений прибуток у частині перевищення «нової амортизації», після переоцінки, над старою амортизацією, до переоцінки.	Подібна теза є (п. 21), але її формулювання нечітке, і тому надає варіанти визначення суми до списання. Зокрема, вказано, що сума дооцінки може списуватись на нерозподілений прибуток «у сумі, пропорційній нарахуванню амортизації».
5	Методи амортизації	1) прямолінійний метод; 2) метод зменшення залишку; 3) метод суми одиниць продукції. У стандарті зазначено, що перелік методів не є вичерпним.	1) прямолінійний; 2) зменшення залишкової вартості; 3) прискореного зменшення залишкової вартості; 4) кумулятивний; 5) виробничий.
6	Амортизація землі	У деяких випадках земля може мати обмежений термін корисної експлуатації, тоді її амортизують методом, який відображає вигоди, що мають бути отримані від неї.	Вартість землі (земельних ділянок) не амортизується.
7	Амортизація об'єкту	Дозволяється амортизувати кожен суттєву частину об'єкту окремо.	Об'єкт амортизується лише в цілому.

Джерело: узагальнено автором на підставі [2,21]

Як бачимо з таблиці 1.3 положення національних стандартів обліку основних засобів значною мірою відповідають МСБО 16 «Основні засоби», оскільки національні вимоги були розроблені з урахуванням міжнародних стандартів. Однак міжнародні стандарти носять рекомендований характер і не завжди враховують специфіку національних умов ведення бухгалтерського обліку, що й пояснює наявність деяких відмінностей. Важливо зазначити, що

класифікація, наведена в МСБО 16, є орієнтовною, і кожен національний стандарт має право адаптувати її відповідно до власних потреб і вимог.

Для досягнення гармонії між національними та міжнародними стандартами обліку основних засобів необхідно реалізувати такі кроки:

1) Визначити єдині критерії для віднесення об'єктів до основних засобів, що відповідатимуть як національним, так і міжнародним вимогам.

2) Доповнити П(с)БО 7 методами нарахування амортизації, які визначені в МСФЗ 16, для забезпечення узгодженості між стандартами.

3) Внести до П(с)БО 7 норми щодо перегляду ліквідаційної вартості основних засобів, що відображені в МСБО 16, для дотримання міжнародної практики.

4) Варто розглянути можливість введення норм щодо амортизації землі, а також можливості амортизації окремих суттєвих частин об'єкта основних засобів, як це передбачено в МСБО 16, і адаптувати ці положення до національного законодавства. Це дозволить більш точно і справедливо відображати амортизаційні витрати та забезпечити відповідність міжнародним стандартам.

Застосування міжнародних стандартів обліку на підприємстві значно спрощує роботу бухгалтерів, особливо для компаній, що ведуть бізнес з іноземними партнерами. Використання Міжнародних стандартів обліку є доцільним, оскільки вони забезпечують більшу стабільність і адаптованість до частих змін у нормативно-правовій базі, що дає можливість підприємствам швидше реагувати на зміни в законодавстві та підтримувати високу якість фінансової звітності підприємствами.

Нормативно-правове регулювання обліку основних засобів має здійснюватися відповідно до принципів, які відображені у ст. 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [39]. До них належать: обачність, повне висвітлення, автономність, послідовність, безперервність, нарахування та відповідність доходів та витрат, превалювання

сутності над формою, історична собівартість, єдиний грошовий вимірник, періодичність.

Нормативно-правове забезпечення обліку і аналізу формування та використання основних засобів вимагає вдосконалення як на державному рівні, так і в межах окремих підприємств. В Україні сьогодні застосовується макроекономічний підхід до бухгалтерії, де основна роль належить державі. Проте, більш ефективним може бути мікроекономічний підхід, який передбачає наявність впливових професійних організацій, що захищають інтереси користувачів. Членам таких організацій слід надати можливість брати участь у формуванні та перегляді нормативно-правових актів у сфері бухгалтерії. Оскільки бухгалтери виконують безпосередньо вимоги облікової політики, цей підхід є оптимальним для забезпечення ефективної співпраці між державою та бізнесом.

Отже, застосування нормативної та довідкової бази щодо основних засобів гарантує точність і достовірність відображення інформації в бухгалтерському обліку про їх стан, рух, оцінку та переоцінку. Це, у свою чергу, забезпечує необхідну інформацію для складання фінансової звітності про основні засоби, що дозволяє підприємствам дотримуватися вимог законодавства та міжнародних стандартів.

Впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку, що ґрунтуються на міжнародних стандартах, стало невід'ємною потребою, обумовленою розвитком міжнародних економічних відносин. Це дозволило зробити фінансову звітність більш зрозумілою та доступною для іноземних інвесторів, що, в свою чергу, сприяє підвищенню довіри до національної системи обліку та залученню інвестицій.

Для ефективної організації бухгалтерського обліку основних засобів важливо дотримуватись усіх чинних нормативно-правових актів, що регулюють облік цих активів, та постійно вдосконалювати внутрішню систему обліку на підприємстві, враховуючи особливості його діяльності, при цьому не порушуючи вимоги законодавства.

Основною метою регулювання бухгалтерського обліку в Україні є встановлення загальних стандартів для всіх підприємств щодо ведення обліку та складання фінансової звітності, що забезпечить захист інтересів користувачів. Для належного захисту прав різних груп користувачів важливо, щоб їх представники мали можливість активно брати участь у процесі прийняття або внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік.

Однією з негативних сторін нормативно-правового регулювання обліку основних засобів, на нашу думку, є те, що до кожного нормативно-правового акта додається численний перелік змін та доповнень, які потребують постійного моніторингу та врахування в практичній діяльності.

1.3. Дослідження методів і моделей щодо аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів підприємств

У сучасних умовах, коли постійно виникає проблема нестачі фінансових ресурсів і спостерігається значний фізичний та моральний знос обладнання, питання ефективного використання основних засобів набуває особливої важливості, оскільки це безпосередньо впливає на стабільність та життєдіяльність підприємств. Актуальність цього дослідження зумовлена тим, що вдосконалення аналізу основних засобів має безпосереднє практичне значення. Такий аналіз не лише дозволяє оцінити їх поточний стан на підприємствах, але й допомагає виявити недовикористані резерви, а також визначити шляхи для більш ефективного їх використання. Тому аналітична оцінка основних засобів є необхідною для забезпечення оптимального функціонування господарюючих суб'єктів.

Під ефективністю основних засобів розуміють результат, який досягається у вигляді отриманого ефекту, що пропорційно відповідає витраченим ресурсам. Іншими словами, це співвідношення між результатами їх використання та затратами на утримання і експлуатацію, що дозволяє оцінити,

наскільки оптимально використовуються ці активи для досягнення бажаних результатів у діяльності підприємства.

Проблему ефективності використання основних засобів досліджували вчені, серед яких можна виділити таких як В.М.Бойко, П.Г.Вашків [41], А.Б.Борисов [42], І.А.Бланк [43], Ф.Ф.Бутинець [44], А.Г.Загородній, Г.Л.Вознюк [45] та інші. Аналіз літературних джерел свідчить про дещо різні підходи до оцінювання ефективності використання основних засобів.

Покропивний С.Ф. [46], Мацибора В.І. та Збарський В.К. [47] вважають, що головною ознакою ефективного використання основних засобів на підприємстві є зростання обсягу виробництва продукції. Для забезпечення високих темпів розвитку виробництва та підвищення його ефективності необхідно забезпечити інтенсивне відтворення основних засобів і їх раціональне використання. Інші автори, серед яких Круш П.В. та Подвігіна В.І. [48], Федорова В.А. та Соловйова О.А. [49] наголошують на тому, що ефективність використання основних засобів можна оцінювати за допомогою системи показників, яка включає дві основні підсистеми: показники ефективності відтворення основних засобів та показники їх використання. І.В. Ковальчук підкреслює, що необхідною умовою максимізації прибутку підприємства при умові, коли неможливо залучити додаткові ресурси через обмежені фінансові можливості, є тільки підвищення ефективності використання наявних ресурсів [50].

Слушною є думка професора С.І. Шкарабана про те, що «однією з умов становлення і розвитку оперативного аналізу є розробка специфічної для кожної галузі методики» [51, с. 12]

Висновки науковців свідчать, що проблеми аналізу основних засобів залишаються предметом дискусій. У зв'язку з цим метою цього дослідження є детальний аналіз методів і моделей оцінки ефективності використання основних засобів на підприємствах.

Здійснення аналізу основних засобів та його методика має враховувати низку особливостей, що описує їх природу (рис. 1.4).

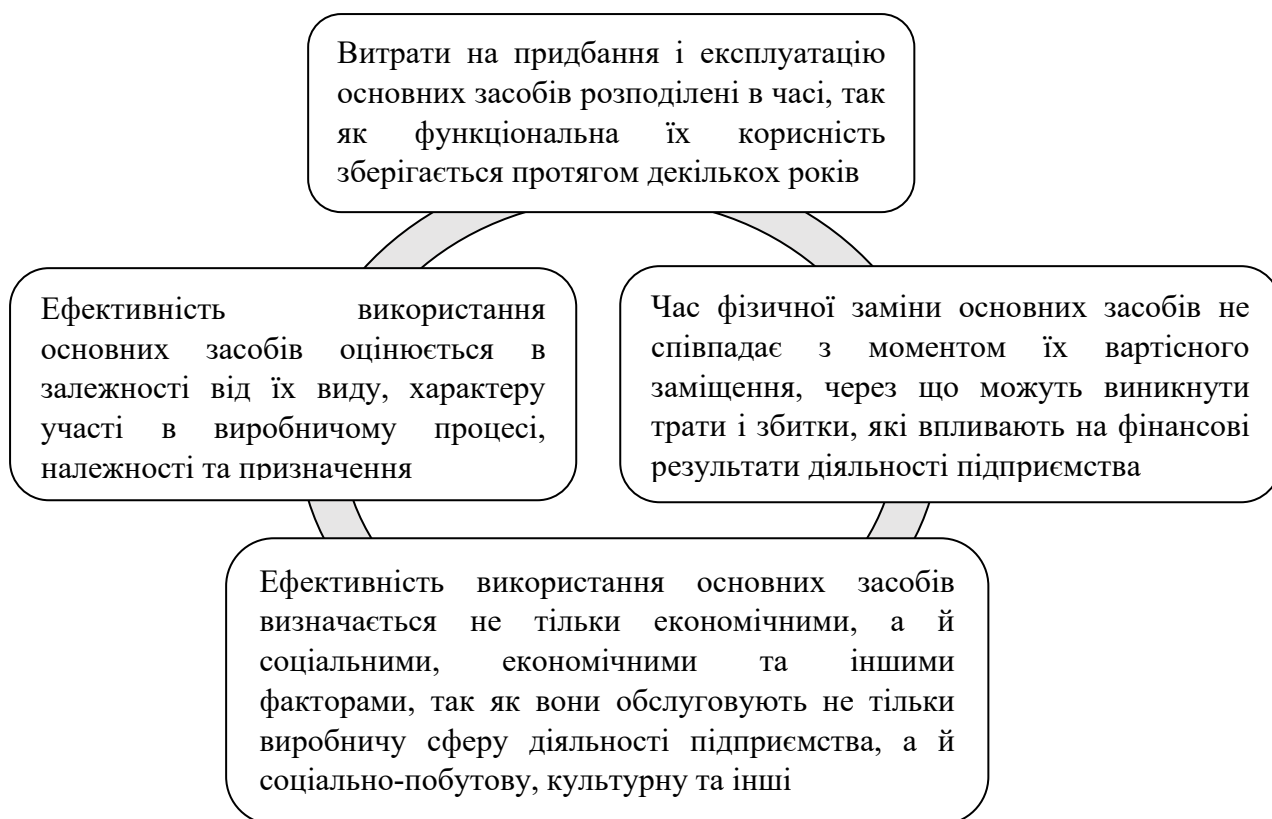

Рис.1.4 Особливості основних засобів в аналітичному дослідженні

Джерело: узагальнено автором на підставі[46-51]

Джерелами інформації для аналізу основних засобів є форми фінансової та статистичної звітності, а також дані аналітичного обліку.

Аналіз основних засобів проводиться, як правило, за п'ятьма етапами, що представлено на рисунку 1.5.

Рис.1.5 Поетапний аналіз основних засобів

Джерело: узагальнено автором на підставі[42-51]

Різноманіття основних засобів вимагає детального дослідження їхньої структури, що передбачає визначення частки вартості кожної групи основних засобів у загальній їхній вартості, виражену у відсотках. Аналіз складу та структури дозволяє розкрити видову та натурально-речову характеристику основних засобів, що перебувають на балансі підприємства, а також оцінити зміни в цій структурі і їхній вплив на діяльність підприємства.

Аналіз динаміки основних засобів передбачає оцінювання зміни загальної вартості основних засобів, визначення темпів їх зростання (приросту), що дає змогу оцінити тенденції зміни виробничого потенціалу підприємства, виявити причини, які їх зумовили. Отримані на цьому етапі аналізу значення темпів

зростання (приросту) загального обсягу основних засобів порівнюють з темпами зростання (приросту) обсягу виробленої (реалізованої) продукції.

Формули розрахунку показників забезпечення стану й ефективності використання основних засобів та їхні характеристики наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Система показників стану та ефективності використання основних засобів

Показники	Формула розрахунку	Характеристика	Діапазон значення
Показники, які характеризують забезпеченість підприємства основними засобами			
Фондомісткість	середньорічна вартість основних виробничих засобів / вартість виробленої продукції	Характеризує забезпеченість підприємства основними засобами	Тенденція до зростання (від 0 до 1)
Фондоозброєність	середньорічна вартість основних виробничих засобів / середньооблікова чисельність працівників	Показує величину основних засобів на працівника	Чим вище, тим краще
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	залишкова вартість основних виробничих засобів / вартість майна підприємства	Відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна	Чим вище, тим краще (від 0 до 1)
Показники, котрі характеризують стан основних виробничих засобів			
Коефіцієнт зносу	Сума зносу основних виробничих засобів / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Показує ступінь зносу основних засобів	Чим нижче, тим краще (від 0 до 1)
Коефіцієнт придатності	1 - коефіцієнт зносу основних виробничих засобів	Відображає частину основних засобів, придатну до експлуатації	Чим вище, тим краще (від 0 до 1)
Коефіцієнт оновлення	вартість виведених основних виробничих засобів / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Показує частку введених основних засобів у загальній їх вартості	Тенденція до зростання (від 0 до 1)
Коефіцієнт вибуття	вартість виведених основних виробничих засобів / середньорічна вартість основних виробничих засобів	Характеризує інтенсивність вибуття основних засобів	Чим нижче, тим краще (від 0 до 1)

Закінчення таблиці 1.4			
Коефіцієнт приросту	(вартість виведених основних виробничих засобів – вартість виведених основних виробничих засобів)/середньорічна вартість основних виробничих засобів	Показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду	Тенденція до зростання (від 0 до 1)
Показники, які характеризують ефективність використання основних засобів			
Фондовіддача	вартість виробленої продукції /балансова вартість основних виробничих засобів	Характеризує ефективність використання основних засобів. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню основних засобів	Чим вище, тим краще
Рентабельність	загальний прибуток підприємства/середньо річна вартість основних виробничих засобів×100%	Визначає ступінь використання основних засобів	Тенденція до зростання (від 0 до 100%)

Джерело: систематизовано автором на підставі[47-51]

До показників, котрі характеризують забезпеченість підприємства основними засобами, належать: фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства.

Фондомісткість є величиною, зворотною до фондовіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних засобів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними засобами. За нормальних умов фондовіддача повинна мати тенденцію до збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Забезпеченість підприємства основними виробничими засобами визначається рівнем фондоозброєності праці. Збільшення рівня фондоозброєності є позитивним фактором.

Якщо коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства сягає критичної позначки (0,2 – 0,3), то реальний виробничий

потенціал підприємства буде низьким і треба терміново шукати кошти для виправлення становища.

Стан основних виробничих засобів характеризують через такі коефіцієнти: зносу, придатності, оновлення, вибуття (приросту) основних засобів.

До показників, які характеризують ефективність використання основних засобів, належать: фондоддача, рентабельність основних засобів, сума прибутку на одну гривню основних засобів. Найбільш загальним показником, котрий характеризує ефективність використання основних засобів, є фондоддача.

Абсолютним показником ефективності використання основних засобів є сума прибутку на одну гривню основних засобів. До показників ефективності використання основних засобів можна також віднести показник питомої ваги активної частини основних засобів у їх загальній сумі.

Отже, представлені групи показників ефективності використання основних засобів дозволяють оцінити технічний стан наявних активів, визначити темпи їх оновлення, а також здійснити аналіз загальної ефективності використання цих засобів, що дає змогу оцінити кінцевий результат їх застосування.

Незважаючи на велику кількість показників, які відображають забезпеченість, стан і ефективність використання основних засобів, відсутня єдина модель, яка б дозволяла комплексно вирішити всі проблеми, пов'язані з ними, і запобігти їх виникненню в майбутньому. Проблема управління ефективністю основних засобів підприємства є складною, що ускладнює прийняття оптимальних рішень у цій сфері.

На рисунку 1.6 представлена модель комплексного аналізу в системі управління ефективністю використання основних засобів.

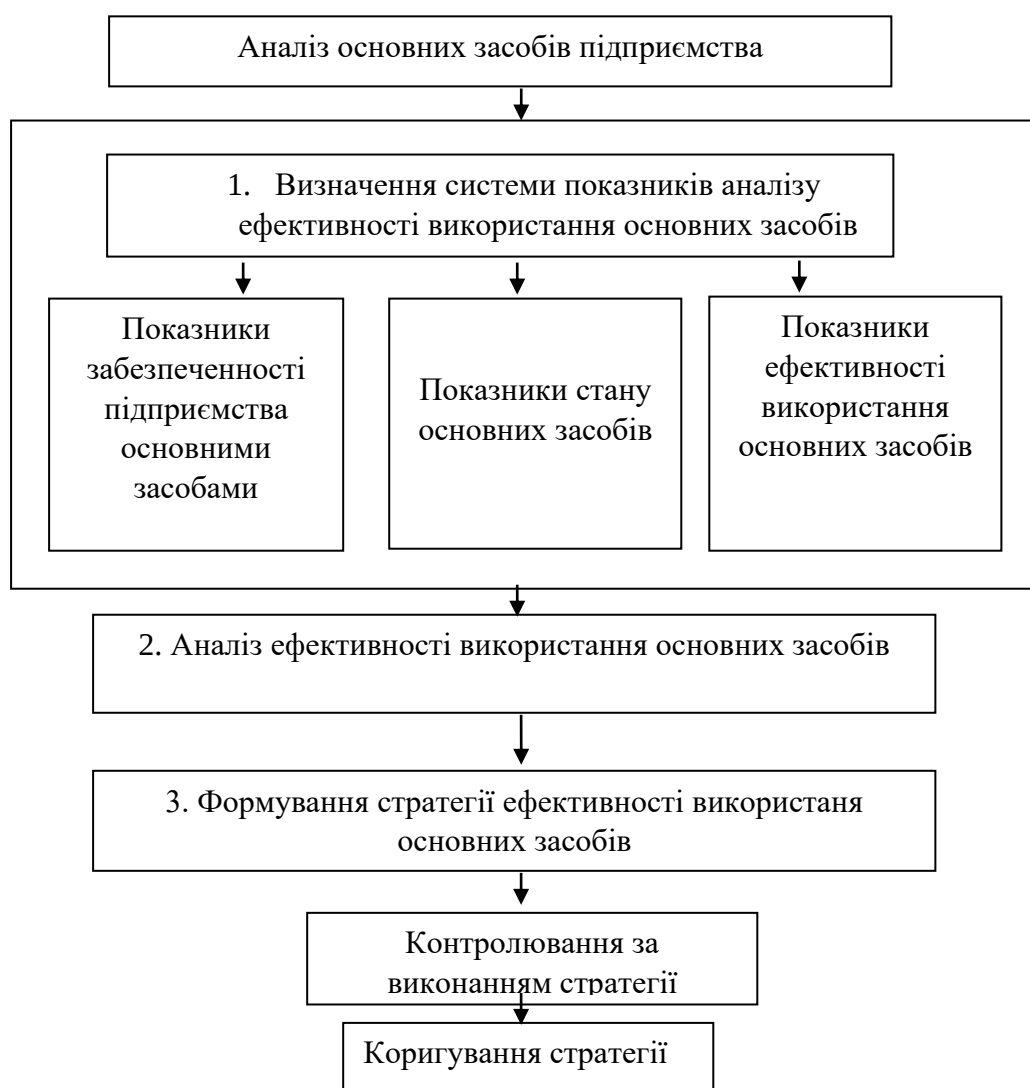

Рис.1.6 Модель комплексного аналізу в системі управління ефективністю використання основних засобів

Джерело: узагальнено автором на підставі[49-51]

На початковому етапі дослідження управління ефективністю використання основних засобів підприємства проводиться оцінка їх поточного стану. Далі здійснюється вибір відповідної системи показників для аналізу ефективності використання основних засобів та безпосередньо проводиться цей аналіз. Після отримання результатів необхідно розробити стратегію управління основними засобами, спрямовану на усунення виявлених проблем або покращення ефективності їх використання. Останнім етапом є контролювання

за виконанням такої стратегії та коригування її (у разі необхідності) на основі результатів оцінювання.

Отже, дослідження методів та моделей аналізу й оцінки ефективності використання основних засобів підприємств виявило основні завдання цього процесу, серед яких: оцінка забезпеченості підприємств основними засобами, аналіз складу та структури активів, визначення ступеня їх оновлення та вибуття, а також оцінка технічного стану засобів; вивчення рівня фондівддачі та її динаміки, а також вплив змін у розмірі основних засобів і фондівддачі на обсяг виробленої продукції; виявлення потенційних резервів для підвищення фондівддачі, оцінка їх значущості та розробка заходів для покращення використання активної частини основних засобів.

Зазначене вище обумовлює необхідність вдосконалення організації та методики аналізу основних засобів з урахуванням вимог ринкової інфраструктури. За допомогою такого аналізу розробляються стратегії та тактики розвитку підприємства, обґрунтовуються управлінські плани й рішення, здійснюється контроль за їх реалізацією, виявляються резерви для підвищення ефективності виробничих процесів, а також оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників.

Особливістю аналізу основних засобів є його багаторівневий характер. Важливо чітко визначити рівень впливу різних факторів та обрати відповідні моделі і методи аналізу в залежності від цього. Основною метою аналізу використання основних засобів, незалежно від галузі діяльності підприємства, є можливість збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції без необхідності додаткових ресурсних вкладень або ж визначення потреби у відновленні та розширенні виробничих потужностей.

Висновки до розділу 1

Таким чином, підсумовуючи викладене у розділі 1, можна зробити такі висновки:

1) Попри значні досягнення вчених, на сьогодні не досягнуто єдності в поглядах щодо категорії «основні засоби» та особливостей їх обліку і контролю. тому існує необхідність у подальших дослідженнях цього питання.

Важливо зазначити, що більшість науковців, розкриваючи сутність поняття «основні засоби», визначають основним критерієм їх визнання строк корисного використання, що має бути більше одного року або операційного циклу, якщо він перевищує рік. Цю точку зору можна підтримати, оскільки підприємство набуває основний засіб з метою його тривалої експлуатації в процесі своєї господарської діяльності.

2) нормативно-правова база, яка регулює обліково-аналітичне забезпечення ефективності використання основних засобів, складається з великої кількості законодавчих актів різного рівня юридичної сили. З одного боку, це можна розглядати як позитивний момент, однак, наявність невідповідностей між ними підвищує ризик виникнення суперечностей у правовій практиці. У зв'язку з цим, ми вважаємо за необхідне перейти до єдиної нормативно-правової системи, зокрема, до Міжнародних стандартів.

3) На сьогодні існує велика кількість показників, що оцінюють ефективність використання основних засобів, а також різноманітних методик і моделей їх аналізу. Для вирішення проблеми ефективного управління основними засобами розроблена модель, яка дозволяє комплексно проаналізувати та оцінити їх стан та використання. Ця модель складається з кількох етапів, що дають змогу здійснити аналіз наявних активів, розробити стратегію управління, яка відповідає поточній ситуації на підприємстві, а також забезпечити контроль за її реалізацією та своєчасне коригування в разі потреби.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ МАШІВСЬКОЇ ФІЛІЇ ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

2.1. Організаційно-економічна характеристика та аналіз основних показників діяльності підприємства

Машівська філія відкритого акціонерного товариства «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» є відокремленим підрозділом ВАТ «Полтаваобленерго», назва якої затверджена протоколом загальних зборів акціонерів №16 від 20 квітня 2011 року. Місцезнаходження філії: 39400, Полтавська область, селище Машівка, вул. Незалежності, 138.

Основною метою діяльності філії є забезпечення стабільної економічної роботи, спрямованої на задоволення інтересів акціонерів, а також економічних і соціальних потреб працівників. Це досягається через ефективну передачу та надійне постачання електричної енергії споживачам в рамках єдиної енергосистеми України.

До повноважень філії входять такі функції:

- 1) укладання договорів зі споживачами, що відповідають вимогам Правил користування електричною енергією та Правил користування електричною енергією для населення;
- 2) збір платежів за електричну енергію, що постачається споживачам, згідно з чинними тарифами та укладеними договорами;
- 3) встановлення, перевірка, ремонт і заміна приладів обліку електричної енергії;
- 4) підключення об'єктів до електромережі;
- 5) проведення будівельно-монтажних та електромонтажних робіт, таких як будівництво й реконструкція електроустановок, облаштування підключень

до житлових будинків, монтаж виносних шаф для обліку електричної енергії, а також ремонт кабельних мереж та повітряних ліній;

6) проведення проектно-вишукувальних робіт і погодження проектної документації;

7) допуск електроустановок до експлуатації;

8) оформлення та нагляд за роботами в охоронних зонах електромереж;

9) технічне обслуговування абонентських електроустановок;

10) виконання лабораторних робіт, таких як пошук та визначення місця пошкоджень кабельних ліній, вимірювання опору контурів заземлення, опору і ємності обмоток машин та апаратів, опору ізоляції, випробування підвищеною напругою, вимірювання пробивної напруги тощо;

11) ліквідація аварій на лініях електропередачі;

12) контроль за запобіганням безкоштовного споживання та розкрадання електричної енергії споживачами, незалежно від їх категорії та форми власності, згідно з чинним законодавством.

Послуги з розподілу електричної енергії, які надає суб'єкт господарювання, підтверджені ліцензією НКРЕКП (Постановою НКРЕКП від 16.11.2018р. №1442).

Попри складні умови воєнного стану, підприємство відповідає за безпечну, надійну та ефективну експлуатацію, технічне обслуговування та розвиток системи розподілу електричної енергії.

Виробничі служби, цехи та відділи підприємства поділено за напрямками роботи:

- 1) підрозділ з дистрибуції;
- 2) підрозділ з розподілу електроенергії;
- 3) фінансовий підрозділ;
- 4) оперативно - диспетчерська група;
- 5) оперативно - виїзна бригада;
- 6) виробничо - технічна група;
- 7) група механізації та транспорту;

- 8) підрозділ з інформаційних технологій;
- 9) підрозділ по роботі з персоналом;
- 10) служба охорони.

Фінансово-економічне дослідження дозволяє визначити ефективність роботи підприємства, оцінити його поточну фінансову ситуацію та вивчити зміни в ключових фінансових показниках за певний період. Це надає можливість не тільки зрозуміти поточний стан, але й здійснити прогнозування майбутніх фінансових тенденцій. Аналіз здійснюється на основі порівняння інформації з бухгалтерського обліку і фінансової звітності, а також через зіставлення різноманітних показників та коефіцієнтів для комплексного вивчення фінансових результатів.

Аналіз показників виробничого потенціалу Машівської філії відкритого акціонерного товариства «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» проведемо за допомогою даних, наведених у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Показники виробничого потенціалу Машівської філії відкритого акціонерного товариства «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

№ з/п	Показники виробничого потенціалу	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
					+/-	%
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис.грн.:	2923593	2854195	3927631	1004038	34,3
2.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг, наданих послуг, тис.грн.:	2551017	2566169	3241722	690705	27,1
3.	Валовий прибуток, тис.грн.	372576	288026	685909	313333	84,1
4.	Чистий прибуток, тис.грн.:	403516	109854	452082	48566	12,0

Закінчення таблиці 2.1						
5.	Основні засоби на кінець звітного періоду, тис.грн.:					
	- залишкова вартість	1565933	1547201	2064822	498889	31,9
	- первісна вартість	4269368	4403872	5096339	826971	19,4
	- знос	2703435	2856671	3031517	328082	12,1
6.	Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	72	71	70	-2	-2,8
7.	Середня заробітна плата працівників, грн.	17413,03	16840,08	19559,07	2146,04	12,3

Джерело: розроблено автором за даними Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

За допомогою даних, наведених у таблиці 2.1 можемо проаналізувати основні економічні показники господарської діяльності підприємства. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з 2021 року по 2023 рік збільшився на 1004038 тис.грн., або на 34,3% це означає, що підприємство є прибутковим, незважаючи на те, що у 2022 році цей показник зменшився в порівнянні з 2021 роком на 69398 тис.грн., або на 2,4%.

Собівартість наданих Машівською філією ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» послуг також збільшилась на 690705 тис. грн. в порівнянні з 2021 роком, або на 27,1%, що пояснюється зростанням обсягів витрат підприємства, які впливають на формування даного показника.

Валовий прибуток суб'єкта господарювання у 2023 році в порівнянні з 2021 роком зріс на 313333 тис.грн., або на 84,1%. Саме збільшення валового прибутку сприяло збільшенню чистого прибутку.

Чистий прибуток у 2023 році в порівнянні з 2021 роком зріс на 48566 тис.грн., або на 12,0% і становив 452082 тис. грн. Це є досить хорошим показником, який характеризує результати діяльності даного підприємства.

Для успішного функціонування та розвитку будь-якої компанії необхідна наявність професійних і висококваліфікованих кадрів. Тому одним із основних пріоритетів підприємства є підтримка і розвиток потенціалу свого трудового

колективу. Забезпечення стабільних та гідних доходів для працівників є важливою складовою розвитку підприємства, що сприяє досягненню його стратегічних цілей.

Дані таблиці 2.1 показують, що середньооблікова кількість штатних працівників у 2023 році становила 70 осіб та в порівнянні з відповідним показником 2021 року зменшилась на 2 чоловіки, тобто майже не змінилася. Середня заробітна плата працівників за відповідний період зросла на 2146,04 грн. або на 12,3%, навіть в умовах воєнного стану в Україні.

Керівництво підприємства дотримується збалансованої політики в організації оплати праці та матеріального стимулювання працівників, забезпечуючи виплати в межах коштів на оплату праці, що закріплені в тарифах на електроенергію, затверджених Національною комісією з регулювання у сфері енергетики. Водночас підприємство керується положеннями законів України «Про оплату праці» та «Про оподаткування прибутку підприємства». Посадові оклади встановлюються відповідно до вимог, що визначають кваліфікаційні характеристики посад, виконуваних робіт, рівня кваліфікації працівників та напрямків діяльності підрозділів, з урахуванням мінімальних розрахункових значень, встановлених нормами галузевої Угоди.

Поліпшення умов праці, охорони здоров'я, побутових умов працівників та їхніх сімей, а також соціальне забезпечення і відпочинок співробітників є основними принципами соціальної політики філії. Підприємство забезпечує своєчасну та повну виплату заробітної плати, соціальних допомог, доплат за шкідливі умови праці, а також премій за досягнення у роботі.

Однією з головних стратегічних цілей підприємства є підвищення ефективності виробництва. Пріоритетним напрямком є формування нової моделі праці, що включає впровадження принципів ощадливого виробництва у повсякденну діяльність співробітників.

У 2023 році СБВ «Лідер» охопило всі структурні підрозділи товариства, і Машівська філія не стала винятком. Ідеї співробітників є найціннішим джерелом нових рішень для покращення експлуатації обладнання та

вдосконалення умов праці. Система подання пропозицій націлена на стимулювання працівників до розробки, подання та впровадження ідей, що сприяють зниженню витрат, підвищенню продуктивності праці та ефективності виробництва, економії трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, а також досягненню ключових показників ефективності.

В Машівській філії діє «Система управління охороною праці ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО», яка розроблена відповідно до вимог стандарту OHSAS 18001:2007. На її основі підготовлені та діють наступні процедури:

- 1) «Порядок організації та проведення роботи з працівниками з питань охорони праці, пожежної безпеки»;
- 2) «Порядок організації та проведення Дня охорони праці»;
- 3) «Порядок вилучення та відновлення відривних талонів-попереджень в посвідченнях про перевірку знань працівників»;
- 4) «Порядок запровадження Особливих умов безпечного виконання робіт»;
- 5) «Ідентифікація ризиків та визначення небезпек»;
- 6) «Оцінка ризиків. Самоконтроль».

Для запобігання травматизму на енергооб'єктах підприємства щорічно реалізуються наступні заходи:

- 1) двічі на рік землекористувачам надаються правила безпеки при виконанні сільськогосподарських робіт в охоронних зонах повітряних та кабельних ліній;
- 2) регулярно публікується інформація про небезпеку ураження електричним струмом, про заходи з попередження нещасних випадків;
- 3) напередодні шкільних канікул публікуються оголошення – попередження шкільного травматизму.

Основним напрямками роботи підприємства в сфері екології є захист навколишнього середовища, ефективне використання природних ресурсів та їхнє відновлення.

Загалом, діяльність Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» за останні три роки можна вважати ефективною та заслуговує на досить високу

оцінку, яка підтверджується стабільним приростом всіх ключових показників виробничого потенціалу підприємства. Це свідчить про ретельно продуману і зважену політику управління господарськими процесами.

Однак керівництво підприємства визнає, що поточна ситуація в країні, зокрема загострення воєнних дій, значно впливає на його розвиток. Тому надзвичайно важливо не лише забезпечити безперервність виробничої діяльності, а й ухвалювати ефективні управлінські рішення, спрямовані на раціональніше використання ресурсів підприємства.

2.2. Організація обліку основних засобів підприємства

У сучасному бізнес-середовищі менеджмент все більше потребує повної, прозорої та достовірної інформації щодо стану та ефективності використання основних засобів. Дані бухгалтерського обліку виступають основним джерелом цієї інформації, яка відображається на рахунках підприємства та в його фінансовій звітності. В загальній системі бухгалтерського обліку організація обліку основних засобів є критично важливою, оскільки саме ці засоби стають рушійною силою для початку функціонування підприємства, а згодом – для його розширення. Від стану основних засобів залежить якість продукції та послуг, що надає суб'єкт господарювання, рівень продуктивності праці та отримання економічних вигод у майбутньому.

Методологічною основою для формування інформації про основні засоби в бухгалтерському обліку є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», згідно з яким основні засоби визначаються як матеріальні активи, які підприємство/установа утримує з метою використання їх у процесі виробництва/діяльності або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [52].

В Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» організація обліку та документообігу здійснюється відповідно до чинного законодавства України та внутрішніх нормативних актів компанії. Філія відповідає за виконання економічних і інших нормативів, визначених акціонерним товариством, а також за ведення точного та своєчасного бухгалтерського обліку та звітності, включаючи облік основних засобів. Дані з бухгалтерського обліку передаються до центральної бухгалтерії, де вони систематизуються та узагальнюються. Начальник філії несе персональну відповідальність за дотримання порядку ведення обліку, точність бухгалтерської звітності та своєчасне їх подання до ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО».

Звітність філії здійснюється в терміни, встановлені локальними нормативними актами акціонерного товариства, для включення її у звітність в цілому по ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО».

Контроль за фінансово-господарською діяльністю Машівської філії здійснюється відповідним структурним підрозділом ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО», який відповідає за моніторинг усіх аспектів фінансово-господарської та виробничої діяльності філії. Крім того, контроль може здійснюватися іншими органами, визначеними Статутом акціонерного товариства, Правлінням компанії та чинним законодавством.

Облік основних засобів в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» регулюється Наказом про облікову політику, затвердженим керівником підприємства. Облікова політика визначає сукупність принципів, методів та процедур, що застосовуються для ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності [53]. Для обліку основних засобів цей внутрішній документ передбачає:

- 1) порядок організації бухгалтерського обліку на підприємстві;
- 2) повноваження на підпис документів;
- 3) аналітичний та синтетичний облік основних засобів;
- 4) визначення строку корисного використання та ліквідаційної вартості основних засобів;

- 5) затвердження правил документообігу;
- 6) метод і порядок нарахування амортизації основних засобів;
- 7) періодичність проведення інвентаризації основних засобів.

На підприємстві бухгалтерський облік веде бухгалтерія, що складається з бухгалтера на чолі з головним бухгалтером, який відповідає за дотримання вимог нормативно-правових актів України та облікової політики акціонерного товариства. Склад бухгалтерії затверджується штатним розписом підприємства.

Наказ про облікову політику підприємства визначає основні засоби як активи, термін корисного використання (експлуатації) яких перевищує один рік, а первісна вартість яких становить понад двадять тисяч гривень. Одиницею обліку основних засобів є окремий об'єкт основних засобів.

Ліквідаційна вартість основних засобів рівна нулю, а амортизація нараховується прямолінійним методом, при якому річну суму амортизації обчислюють шляхом ділення вартості, що підлягає амортизації, на прогнозований період експлуатації об'єкта основних засобів. Термін корисного використання кожного об'єкта основних засобів визначається комісією під час його приймання в експлуатацію.

Для забезпечення належного функціонування основних засобів на підприємстві здійснюються поточні та капітальні ремонти, реконструкція, модернізація, а також інші заходи з поліпшення та технічного оновлення, що проводяться згідно з розробленою спеціальною технічною документацією.

Облік основних засобів на підприємстві проходить наступні етапи: початкове спостереження, узагальнення (тобто обробка даних) та звітування. Ці етапи життєвого циклу кожного об'єкта можна детально розподілити на окремі операції:

- 1) приймання основних засобів на облік та оформлення відповідних первинних документів;
- 2) присвоєння інвентарних номерів кожному об'єкту основних засобів;
- 3) складання інвентарних карток;

- 4) нарахування амортизації за звітний період і облік зносу з початку експлуатації;
- 5) переміщення основних засобів між матеріально відповідальними особами в межах підприємства;
- 6) проведення необхідних ремонтних робіт (поточний або капітальний ремонт);
- 7) постановка об'єктів на консервацію або передача їх в оренду;
- 8) документальне оформлення вибуття основних засобів, ліквідація або передача/реалізація стороннім організаціям;
- 9) визначення фінансових результатів від вибуття основних засобів;
- 10) отримання даних для складання звітності про основні засоби;
- 11) проведення інвентаризації основних засобів.

Найважливішим елементом оформлення операцій, пов'язаних з основними засобами, є первинний облік, який слугує основою для бухгалтерських записів та забезпечує повне фіксування всіх господарських операцій. Первинна документація підтверджує наявність об'єкта та надає правову основу для виконання різних операцій, що з ним пов'язані.

У системі бухгалтерського обліку первинний облік має значне практичне, юридичне, контрольно-аналітичне, організаційно-управлінське та економічне значення.

Практичне значення таких документів для підприємства полягає в тому, що в них точно та своєчасно фіксуються всі розпорядчі та виконавчі дії.

Первинний облік операцій, пов'язаних з основними засобами, є важливим елементом для обґрунтування показників бухгалтерського обліку та звітності, а також для встановлення відповідальності виконавців за здійснені господарські операції і тому має важливе юридичне значення.

Контрольно-аналітичне значення первинної документації полягає в тому, що вона є джерелом контрольних даних під час внутрішнього контролю за рухом основних засобів. Це необхідно для перевірки законності та економічної обґрунтованості операцій. Документи також мають важливе значення для

аналізу виробничо-господарської та фінансової діяльності, оскільки допомагають виявити причини втрат матеріальних цінностей і неефективно використаних ресурсів.

Організаційно-управлінське значення первинних документів полягає в тому, що їх систематичне використання забезпечує ефективну взаємодію всіх управлінських функцій (облік, планування, прогнозування, контроль, аналіз, регулювання), що в свою чергу сприяє досягненню запланованих економічних результатів.

Інформація з первинних документів використовується для визначення важливих економічних та виробничих показників підприємства, що підкреслює їх економічне значення.

Раціональна та своєчасна організація первинного обліку на підприємстві гарантує повну реєстрацію всіх господарських операцій, а також забезпечує юридичну доказовість достовірності відображених даних, що є важливою передумовою для ефективного управління підприємством.

При надходженні основних засобів керівник підприємства видає наказ про введення їх в експлуатацію, в якому вказуються первісна вартість об'єктів, строк їх корисного використання, ліквідаційна вартість та група обліку. Для кожного об'єкта основних засобів складається акт введення в експлуатацію, в якому зазначається первісна вартість об'єкта та його інвентарний номер. Акт підписується всіма членами приймальної комісії, а також особами, які здають і приймають об'єкт.

Матеріали первинного обліку основних засобів, використані на підприємстві, підтверджують, що в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» всі операції, пов'язані з надходженням, внутрішнім переміщенням, ремонтом, списанням та реалізацією основних засобів, оформляються відповідними первинними документами, перелік яких затверджений наказом Міністерства статистики України від 29.12.1995р. № 352 "Про затвердження типових форм первинного обліку" (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Типові форми первинної облікової документації з обліку основних засобів, які використовуються в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

№ з/п	Назва форми	Призначення
1	ОЗ-1 “Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів”	Використовується для обліку включення певних об’єктів до складу основних засобів, їх введення в експлуатацію, внутрішнього переміщення основних засобів між підрозділами підприємства, передачі основних засобів із запасу в експлуатацію, а також для виключення об’єктів із складу основних засобів при передачі іншому підприємству
2	ОЗ-2 "Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об’єктів"	Застосовується для оформлення приймання-здачі основних засобів після ремонту, реконструкції та модернізації. До технічного паспорта відповідного об’єкта вносяться необхідні зміни в характеристику об’єкта, що стосуються проведення капітального ремонту, реконструкції та модернізації.
3	ОЗ-3 "Акт на списання основних засобів"	Застосовується для оформлення вибуття основних засобів (окрім автотранспортних засобів) у разі їх повного або часткового списання.
4	ОЗ-4 "Акт на списання автотранспортних засобів"	Використовується для оформлення списання вантажних чи легкових автомобілів під час їх ліквідації.
5	ОЗ-6 "Інвентарна картка обліку основних засобів"	Застосовується для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об’єктів, які надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці та мають однакове виробничо-господарське призначення, технічні характеристики та вартість. Інвентарна картка ведеться в бухгалтерії для кожного об’єкта або групи об’єктів. У разі групового обліку картка заповнюється шляхом позиційного запису окремих об’єктів основних засобів.
6	ОЗ-7 "Опис інвентарних карток по обліку основних засобів"	Використовується для реєстрації інвентарних карток обліку основних засобів. Опис складається в одному примірнику бухгалтерією з метою контролю за зберіганням інвентарних карток. Записи здійснюються за класифікаційними групами (видами) основних засобів
7	ОЗ-8 "Картка обліку руху основних засобів"	Використовується для реєстрації руху основних засобів за класифікаційними групами під час ручної обробки облікової документації. Заповнення здійснюється на основі даних інвентарних карток відповідних груп (видів) основних засобів і перевіряється з даними синтетичного обліку основних засобів. На основі підсумкових даних цих карток складаються звітні форми щодо руху основних засобів.

Закінчення таблиці 2.2		
8	ОЗ-9 "Інвентарний список основних засобів"	Застосовується для пооб'єктного обліку основних засобів за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально відповідальних особах. Дані пооб'єктного обліку основних засобів за місцями їх знаходження повинні повністю збігатися з записами в інвентарних картках обліку основних засобів, що ведуться в бухгалтерії.
9	ОЗ-14 "Розрахунок амортизації основних засобів" (для промислових підприємств) ОЗ-16 "Розрахунок амортизації по автотранспорту"	Використовуються для розрахунку суми амортизації основних засобів, яка підлягає нарахуванню у звітному місяці.

Джерело: систематизовано автором на підставі [54, 55]

Акти зберігаються на підприємстві протягом усього періоду експлуатації об'єкта, а також протягом трьох років та одного місяця після його списання, за умови, що в цей період здійснено аудит відповідних документів.

На етапі первинного обліку бухгалтерські документи відповідають вимогам

щодо обов'язкових реквізитів, чіткої та компактної фіксації фактів господарських операцій, а також відповідності підписів затвердженому списку осіб, уповноважених підписувати документи.

В Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» кожен первинний документ заповнюється відповідно до встановлених правил і вимог, оскільки він має юридичну силу, а достовірність бухгалтерської інформації залежить від якості складання документа. У первинних документах міститься вся необхідна інформація для обліку основних засобів та задоволення потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів, зокрема, дані про надходження, місцезнаходження, вибуття, стан збереження, амортизацію, переоцінку, ремонт та інші аспекти.

На підприємстві аналітичний пооб'єктний облік основних засобів ведеться бухгалтерією на інвентарних картках у гривнях (без копійок). Для обліку всіх видів основних засобів (будівель, споруд тощо) використовується інвентарна картка форми 03-6, а також для групового обліку однотипних об'єктів, які були прийняті в експлуатацію в одному календарному місяці і

мають однакове виробничо-господарське призначення, технічні характеристики і вартість. Якщо інвентарний об'єкт включає окремі пристрої або обладнання, що складають з ним єдине ціле, до картки додається перелік цих частин.

Для забезпечення контролю за збереженням основних засобів кожному інвентарному об'єкту, незалежно від того, чи знаходиться він в експлуатації чи на складі, присвоюється інвентарний номер. Цей номер закріплюється за об'єктом на весь період його експлуатації підприємством. Інвентарний номер фіксується на всіх первинних документах та реєстрах, що відображають наявність і рух об'єкта. Він наноситься на сам об'єкт фарбою, прикріплюється у вигляді металевого жетона чи іншими способами. Інвентарний номер анулюється при вибутті основного засобу і не може бути присвоєний іншому об'єкту.

Контроль за зберіганням інвентарних карток здійснюється за допомогою "Опису інвентарних карток обліку основних засобів" (типова форма №03-7), що ведеться в розрізі класифікаційних груп. Пооб'єктний облік здійснюється за допомогою типової форми №03-9 "Інвентарний список основних засобів», яка ведеться за місцем їх знаходження (експлуатації) по матеріально-відповідальних особах.

Для обліку основних засобів на підприємстві відповідно до Плану рахунків використовуються два рахунки: 10 «Основні засоби» та 11 «Інші необоротні матеріальні активи». Синтетичний рахунок №10 застосовується для обліку наявності та руху основних засобів, що перебувають не лише в експлуатації, але й у запасі, на ремонті або в оренді.

За дебетом рахунку 10 відображається надходження основних засобів за первісною чи відновлювальною вартістю, що виникає внаслідок поліпшення об'єкта, такого як модернізація, ремонт, реконструкція тощо. За кредитом цього рахунку реєструється вибуття основних засобів, яке може бути спричинене їх продажем, безоплатною передачею, частковою ліквідацією або іншими випадками.

Сальдо на рахунку 10 завжди дебетове і показує наявність основних засобів на кінець звітного періоду.

Рахунок 10 має наступні субрахунки:

- 1) 103 «Будівлі, споруди та передавальні пристрої»
- 2) 104 «Машини та обладнання»
- 3) 105 «Транспортні засоби»
- 4) 106 «Інструменти, приладдя та інвентар»
- 5) 109 «Інші основні засоби»

Субрахунки до рахунку 11:

- 1) 112 «Малоцінні необоротні матеріальні активи (МНМА)»
- 2) 115 «Інвентарна тара»
- 3) 117 «Інші необоротні матеріальні активи»

Бухгалтерський облік зносу основних засобів ведеться на пасивному рахунку 13 «Знос необоротних активів», який призначений для відображення амортизації (зносу) вартості основних засобів в процесі її переносу на надані підприємством послуги. На цьому рахунку передбачені два субрахунки: знос основних засобів та знос інших необоротних активів.

Синтетичний облік здійснюється в журналі-ордері № 4, де фіксуються дані щодо назви об'єкта, що надійшов чи вибув, його первісна вартість, нарахований знос та залишкова вартість.

Для ефективного використання та продовження строку експлуатації основних засобів необхідно постійно підтримувати їх у належному робочому стані шляхом проведення регулярних ремонтів, технічного обслуговування та модернізації. Витрати на ремонт основних засобів обліковуються на рахунках 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Загальногосподарські витрати», 94 «Інші витрати».

Для наочності, в таблиці 2.3 наводяться типові кореспонденції рахунків з обліку придбання основних засобів, що використовуються в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО».

Таблиця 2.3

Порядок відображення на рахунках бухгалтерському обліку операцій з
придбання основних засобів в Машівській філії ВАТ
«ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

№	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Отримано основні засоби за договором постачання	152	631
2	Відображено суму ПДВ, яка включена до вартості основних засобів	641	631
3	Проведено оплату за договором постачання	631	311
4	Витрати на транспортування основних засобів	152	631
5	Проведено оплату транспортних послуг	631	311
6.	Зарахування сновних засобів до об'єктів основних засобів	10,11	152

Джерело: розроблено автором на підставі даних Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Ремонт основних засобів здійснюється на підставі заявок керівників підрозділів Машівської філії, де експлуатуються об'єкти, що потребують ремонту. На основі затвердженої відомості дефектів виписується лімітно-забірна картка на видачу матеріалів для проведення ремонту, а також складається наряд на відрядну роботу.

Після завершення ремонтних робіт фактичні витрати на запасні частини, інші матеріали та оплату праці фіксуються в дефектній відомості, де також розраховується собівартість ремонту. Закінчення ремонту основних засобів оформлюється за допомогою «Акту приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів» (форма ОЗ-2).

При надходженні, внутрішньому переміщенні або вибутті основних засобів підприємство автоматично формує стандартні форми первинної документації.

Автоматизація обліку основних засобів є важливим фактором підвищення ефективності облікових процесів у сучасних умовах розвитку. На підприємстві облік ведеться за допомогою онлайн бухгалтерії «Bookkeeper».

Успішний перехід на автоматизований бухгалтерський облік дозволив підприємству вирішити низку завдань, зокрема:

- 1) скоротити витрати підприємства та спростити процес управління його діяльністю;
- 2) зменшити кількість помилок і неточностей, викликаних людським фактором;
- 3) швидко та ефективно обробляти великі обсяги даних;
- 4) виключити математичні помилки у роботі бухгалтерів і підвищити якість їх роботи;
- 5) заощадити робочий час бухгалтерів, який вони можуть витратити на самоосвіту, ознайомлення з нормативними документами, проведення контрольних перевірок та інші важливі завдання;
- 6) зменшити використання паперових носіїв інформації;
- 7) отримувати звіти про результати поточної діяльності в найкоротші терміни.

Ключовим моментом контролю за використанням основних засобів є інвентаризація, яка проводиться відповідно до Інструкції по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 11.08.94 № 69 [55]. Інвентаризація дає можливість своєчасно виявити та виправити розбіжності між даними бухгалтерського обліку і фактичними даними та отримати повну і правдиву фінансову звітність підприємства.

Інвентаризація основних засобів проводиться не раніше 1 жовтня поточного року до моменту складання річних звітів на 31 грудня звітного року.

Основні завдання інвентаризації полягають у такому:

- 1) перевірка фактичної наявності основних засобів;
- 2) порівняння фактичної наявності з даними бухгалтерського обліку;
- 3) виявлення надлишків чи нестач основних засобів;
- 4) виявлення об'єктів основних засобів, що не використовуються підприємством або є непридатними для експлуатації.

Для проведення інвентаризації призначається інвентаризаційна комісія, що складається з працівників підприємства. Інвентаризація основних засобів здійснюється за місцем їх знаходження в розрізі матеріально відповідальних осіб.

Перед проведенням інвентаризації перевіряється наявність та стан реєстрів аналітичного обліку (карток, книг, інвентаризаційних описів тощо); наявність технічних паспортів та іншої документації; а також наявність первинних документів на основні засоби, що були передані підприємством в оренду, на зберігання чи тимчасове користування. У разі відсутності необхідної документації вживаються заходи для її отримання або оформлення.

Під час інвентаризації комісія в обов'язковому порядку проводить перевірку відповідності технічної документації, записує в описи повні найменування об'єктів та їх інвентарні номери.

Завершення інвентаризації підтверджується оформленням звіряльних відомостей і протоколу інвентаризаційної комісії, в якому фіксуються результати перевірки. Якщо під час інвентаризації виявлені об'єкти, які не зареєстровані в обліку, вони включаються до опису з зазначенням їх технічних характеристик. Для основних засобів, які непридатні для використання чи не підлягають ремонту, складається окремий інвентаризаційний опис, де вказуються дата введення в експлуатацію та причини, що призвели до їх непридатності. Отримана інформація обробляється, фіксуються виявлені порушення чи нестачі.

Отже, можна зробити висновок, що в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» бухгалтерський облік здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Україні», Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, а також локальних установчих документів підприємства. Використання всіх необхідних типових форм первинної документації дозволяє забезпечити отримання повної, своєчасної та прозорої інформації про основні засоби, що є важливим для ефективного управління підприємством.

Основним документом, що регламентує методику ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, є Наказ про облікову політику, в якому детально описуються всі важливі аспекти обліку операцій з основними засобами. Раціональний вибір методики та відповідальна робота бухгалтерів дозволяють забезпечити своєчасне документальне оформлення та точний облік надходження, внутрішнього переміщення та вибуття основних засобів, що відповідає потребам користувачів. Усі положення, закріплені в обліковій політиці, виконуються належним чином, а звітність складається вірно та вчасно подається до контролюючих органів.

Для ефективної організації обліку основних засобів важливим фактором є повна автоматизація облікового процесу, що зумовлено необхідністю оперативного отримання даних про рух основних засобів, їх забезпечення та ефективність використання.

2.3. Методика аналізу формування та використання основних засобів на підприємстві

Наявність необхідного складу основних засобів є важливим чинником для успішної діяльності підприємства, тому раціональне використання цих засобів протягом усього періоду їх експлуатації має першочергове значення. Для своєчасного діагностування фінансового стану підприємства, забезпечення його продуктивної роботи та прибутковості необхідно регулярно здійснювати аналіз складу, структури та ефективності використання основних засобів, а також відстежувати всі фактори, що впливають на їх функціонування.

Кожен суб'єкт господарювання, який володіє виробничими та невиробничими основними засобами, має не тільки періодично оновлювати їх,

а й сприяти активному використанню протягом усього періоду експлуатації. Це особливо важливо в умовах обмежених фінансових ресурсів та дефіциту капітальних інвестицій. Раціональне та ефективне використання основних засобів сприяє покращенню економічних показників діяльності підприємства: підвищенню продуктивності праці, фондівіддачі, оптимізації витрат, зростанню прибутковості.

Якщо розглядати основні засоби як економічну категорію, то варто зазначити, що основні засоби – це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі предметів та засобів праці та поступово, протягом багатьох виробничих циклів, переносить свою вартість на виготовлений продукт [52].

В Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» основні засоби визначаються як матеріальні активи, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року та первісна вартість яких більше двадцяти тисяч гривень, що використовуються у процесі виробництва надання послуг, здачі в оренду іншим сторонам, для здійснення адміністративних або соціальних функцій, крім комп'ютерів, об'єктів енергетики (ліній електропередач, трансформаторних підстанцій) і лічильників обліку споживання електричної енергії. Комп'ютери та об'єкти енергетики включаються до складу основних засобів незалежно від їх вартості.

Бухгалтерський облік операцій, пов'язаний з основними засобами, здійснюється на принципах достовірності, суттєвості, зрозумілості, порівняння. Ці принципи забезпечують точність і прозорість у веденні обліку та поданні фінансової інформації.

Основні засоби на підприємстві оцінюються за первісною вартістю, яка включає всі витрати на придбання об'єкта, а також витрати, пов'язані з його доставкою та введенням в експлуатацію. Первісна вартість таких об'єктів поступово зменшується через нарахування амортизації, що проводиться відповідно методики, схваленої в Наказі про облікову політику підприємства.

Переоцінка об'єкта основних засобів здійснюється відповідно до МСБО 16 «Основні засоби», тобто до досягнення справедливої вартості у випадку, якщо балансова вартість істотно відрізняється від справедливої вартості на дату складання балансу. Переоцінка основних засобів здійснюється також і в інших випадках, передбачених законодавством і нормативними актами.

Строк корисного використання об'єктів основних засобів визначається на основі нормативних термінів, що встановлені для груп однорідних об'єктів основних засобів, які затверджені на рівні підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Узагальнені терміни корисного використання основних засобів по основних групах обліку в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Групи основних засобів	Термін корисного використання основних засобів
Будівлі виробничого призначення	40 - 100
Споруди	20 - 60
Передавальні пристрої	22 - 25
Силові машини та обладнання	22
Робочі машини та обладнання	5 - 18
Транспортні засоби	6 - 10
Вимірювальні пристрої та регулюючі прилади та обладнання	3 - 15
Інструмент та інвентар	5 - 10
Інші машини та обладнання (апаратура зв'язку)	6 - 10
Обчислювальна техніка	7

Джерело: сформовано автором на підставі даних Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Нарахування амортизації основних засобів у Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» здійснюється прямолінійним методом, що передбачає рівномірний розподіл вартості активу на весь строк його корисного використання. Цей метод є найбільш поширеним, оскільки він забезпечує простоту у розрахунках і забезпечує рівномірне зменшення вартості основних засобів у процесі їх експлуатації. Амортизація за об'єктами основних засобів розпочинається з першого числа місяця, наступного за місяцем введення в експлуатацію. Нарахування амортизації припиняється з першого числа місяця, наступного за місяцем вибуття основного засобу з експлуатації. Це означає, що якщо об'єкт основних засобів вибуває, його амортизація більше не нараховується. Якщо актив не використовується але не вибуває (наприклад, у разі реконструкції, модернізації чи капітального ремонту), амортизація продовжує нараховуватись. Навіть якщо актив не використовується тимчасово, нарахування амортизації не припиняється, оскільки актив все ще є на балансі і продовжує амортизуватись до його повного зносу.

Такий підхід до нарахування амортизації дозволяє точно відображати процес зменшення вартості активу в бухгалтерському обліку і забезпечує чітке планування витрат на основні засоби в межах підприємства.

Переважну частку у складі основних засобів підприємства займають лінії електропередач, трансформаторні підстанції, лічильники обліку споживання електричної енергії, будівлі та споруди (офісні та складські приміщення), транспортні засоби, машини та обладнання, які забезпечують процеси надання послуг і поступово переносять на них свою вартість.

Машівська філія ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» першочергову увагу приділяє питанням реконструкції, модернізації підстанцій, розподільчих пунктів, електричних мереж, заміні зношеного устаткування на сучасне.

У зв'язку з переходом країни на ринкові умови праці, важливого значення набули питання достовірного обліку споживання електричної енергії з використанням автоматизованих систем комерційного обліку електроенергії (АСКОЕ) для всіх без винятку категорій споживачів, у тому числі і населення.

У 2023 році згідно з Інвестиційною програмою Товариства здійснена заміна застарілих електролічильників на багатофункціональні електролічильники з об'єднанням їх в АСКОВЕ ВАР «ПОВТАВАОБЛЕНЕРГО».

Виробничо-господарська діяльність та фінансовий стан підприємства безпосередньо залежить від забезпеченості основними засобами та від їх ефективного використання, тому своєчасний та якісний аналіз відіграє важливе значення.

Аналіз використання основних засобів допомагає формувати стратегію і тактику розвитку підприємства, обґрунтувати управлінські плани і рішення, контролювати їх виконання, знаходити резерви підвищення ефективності виробництва та оцінювати результати діяльності підприємства, його структурних підрозділів і співробітників.

Методика аналізу використання основних засобів має свої особливості:

- 1) витрати на придбання і експлуатацією основних засобів розподілені в часі у зв'язку з тим, що їх функціональна корисність зберігається протягом декількох років;
- 2) момент вартісного заміщення основних засобів не співпадає з моментом їх фізичної заміни, внаслідок чого можуть виникнути втрати і збитки, які негативно впливають на результати фінансової діяльності підприємства;
- 3) по-різному оцінюється ефективність використання основних засобів в залежності від їх призначення, належності, виду, характеру участі у виробничому процесі.

Оскільки основні засоби використовуються не лише у виробничій, а й у соціальній, побутовій, культурній та інших сферах, їх ефективність залежить не тільки від економічних, а й від соціальних, екологічних та інших факторів.

Оцінка стану та ефективності використання основних засобів охоплює три основні групи показників: рівень забезпеченості підприємства цими засобами; їхній технічний стан; а також результативність їхнього використання.

Аналіз основних засобів починається з оцінки того, чи достатньо підприємство має таких активів, визначення їх складу, структури, технічного стану та динаміка.

Для визначення показників руху основних засобів підприємства, необхідно надати якісну характеристику за допомогою коефіцієнтного аналізу, використовуючи при цьому такі коефіцієнти, як:

- 1) коефіцієнт оновлення основних засобів (K_o), який дає узагальнену вартісну оцінку приросту основних засобів за певний період і показує частку нових основних засобів у наявних на кінець звітної періоду основних засобах;
- 2) коефіцієнт вибуття основних засобів ($K_{виб}$), який показує яка частина основних засобів, наявних на початок року у підприємства, вибула з експлуатації за звітний період;
- 3) коефіцієнт заміни основних засобів ($K_{зам}$), який показує частку нововведених основних засобів, спрямовану на заміну тих, що вибувають;
- 4) коефіцієнт розширення парку машин ($K_{розшир}$);
- 5) коефіцієнт придатності основних засобів ($K_{прид}$) характеризує, яку частку становить залишкова вартість від первісної вартості основних засобів за звітний період, тобто він показує, в якому фізичному стані знаходяться основні засоби підприємства на звітну дату;
- 6) коефіцієнт зносу основних засобів ($K_{знос}$), який характеризує частку вартості основних засобів, списану на витрати підприємства в попередніх періодах.

Для розрахунку наведених коефіцієнтів слід підібрати та згрупувати дані для аналізу в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Вихідні дані аналізу руху основних засобів Машівської філії
ВAT «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» за 2021 – 2023 роки

Показники, тис.грн.	Роки		
	2021	2022	2023
Вартість основних засобів на початок періоду, $OZ_{\text{поч}}$	1428208	1565933	1547201
Вартість основних засобів на кінець періоду, $OZ_{\text{кін}}$	1565933	1547201	2064822
Вартість основних засобів які поступили, $OZ_{\text{поступ}}$	305829	491119	723896
Вартість вибулих основних засобів, $OZ_{\text{виб}}$	17543	356615	31429
Сума накопиченої амортизації, А	2703435	2856671	3031517
Залишкова вартість основних засобів, ЗВ	1565933	1547201	2064822
Первісна вартість основних засобів, ПВ	4269368	4403872	5096339

Джерело: розроблено автором на підставі даних Машівської філії ВAT «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

З вихідних даних слід провести аналіз руху основних засобів Машівської філії ВAT «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» у вигляді таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз руху основних засобів Машівської філії ВAT «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»
за 2021-2023 роки

Показник	Розрахунок	Роки			Абсолютні відхилення	
		2021	2022	2023	2022 р до 2021р.	2023 р. до 2022р.
Коефіцієнт оновлення Основних засобів	$K_o = OZ_{\text{поступ}} : OZ_{\text{кін}}$	0,195	0,317	0,351	0,122	0,034
Коефіцієнт вибуття Основних засобів	$K_{\text{виб}} = OZ_{\text{виб}} : OZ_{\text{поч}}$	0,012	0,228	0,020	0,216	- 0,208

Закінчення таблиці 2.6							
Коефіцієнт заміни Основних засобів	$K_{\text{зам}} = \frac{OZ_{\text{виб}}}{OZ_{\text{поступ}}}$	0,057	0,726	0,043	0,669	- 0,683	
Коефіцієнт розширення Парку машин	$K_{\text{розши}} = 1 - K_{\text{зам}}$	0,943	0,274	0,957	- 0,669	0,683	
Коефіцієнт придатності основних засобів	$K_{\text{прид}} = \frac{ЗВ}{ПВ}$	0,367	0,351	0,405	- 0,016	0,054	
Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_{\text{зносу}} = \frac{А}{ПВ}$	0,633	0,649	0,595	0,016	- 0,054	

Джерело: розроблено автором на підставі даних Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Порівнюючи показники коефіцієнту оновлення, слід зазначити, що у 2022 році майновий потенціал підприємства збільшився на 12,2% в порівнянні з відповідним показником у 2021 році, а у 2023 році цей показник зріс на 3,4% в порівнянні з даними 2022 року.

Аналізуючи коефіцієнт вибуття можна сказати, що в 2021 році було найменше значення показника, це свідчить про те, що вартість активів, які вибули, в 2021 році становила 1,2% від вартості основних засобів, що на 21,6% менше ніж в 2022 році, та на 0,8% ніж в 2023 році.

Порівнюючи значення показників коефіцієнту заміни, можна зазначити, що в 2022 році спостерігалось найбільше значення показника, що свідчить про те, що вартість вибулих основних засобів становить 72,6% від вартості основних засобів, які поступили. В 2021 році даний показник був менший на 66,9%, а в 2023 році – на 68,3%.

Порівнюючи значення показників коефіцієнту розширення можна сказати, що у 2022 році спостерігалось значне зменшення цього показника в порівнянні з 2021 роком. Різниця становить 66,9%. При цьому у 2023 році відбувся стрімкий ріст показника на 68,3% порівняно з 2022 роком.

Умовним нормативом для коефіцієнта придатності є значення більше 0,5.

Порівнюючи значення показників коефіцієнту придатності, можна сказати, що по підприємству цей показник не досягає нормативного значення.

Нормативне значення коефіцієнта зносу відсутнє, але на практиці більшість підприємств намагаються не перевищувати 50%, але все ж таки

значення показника залежить від виду діяльності. Провівши аналіз коефіцієнта зносу спостерігаємо його зменшення у 2023 році на 5,4% в порівнянні з 2022 роком.

Для загальної характеристики ефективності використання основних засобів служать показники, наведені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Показники стану та ефективності використання основних засобів в
Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Назва показника	Характеристика	Формула	Умовні позначення
Фондомісткість (Φ_M)	Характеризує забезпеченість підприємства основними засобами	$\Phi_M = \frac{\Phi_K}{B_{\Pi}}$	Φ_K – балансова вартість основних засобів; B_{Π} – вартість виробленої продукції;
Фондоозбросність (Φ_{O3})	Показує величину основних засобів на працівника	$\Phi_{O3} = \frac{\Phi_K}{\text{Ч}}$	
Коефіцієнт реальної вартості основних виробничих засобів у майні підприємства ($K_{PB\ O3}$)	Відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства	$K_{PB\ O3} = \frac{\Phi_3}{M}$	Ч – середньооблікова чисельність працівників; Φ_3 – залишкова вартість основних засобів; М – вартість майна підприємства; З – сума зносу основних засобів; Φ_B – вартість введення основних засобів; Φ_{BIB} – вартість виведення основних засобів; П _з – загальний прибуток підприємства.
Коефіцієнт зносу основних засобів ($K_{ЗН}$)	Показує ступінь зносу основних засобів	$K_{ЗН} = \frac{З}{\Phi_K}$	
Коефіцієнт придатності основних засобів (K_{Π})	Відображає частину основних засобів придатну до експлуатації	$K_{\Pi} = 1 - K_{ЗН}$	
Коефіцієнт оновлення основних засобів (K_O)	Показує частку внесених основних засобів у загальній їх вартості	$K_O = \frac{\Phi_B}{\Phi_K}$	
Коефіцієнт вибуття основних засобів (K_B)	Характеризує інтенсивність вибуття основних засобів	$K_B = \frac{\Phi_{BIB}}{\Phi_K}$	
Коефіцієнт приросту основних засобів ($K_{\Pi P}$)	Показує ступінь збільшення основних засобів у звітному періоді проти минулого періоду	$K_{\Pi P} = \frac{\Phi_B - \Phi_{BIB}}{\Phi_K}$	
Фондовіддача (ФВ)	Відображає суму виробленої продукції на 1 грн. основних засобів	$ФВ = \frac{B_{\Pi}}{\Phi_K}$	

Джерело: систематизовано автором на підставі [57, 58]

Аналіз показників ефективності використання основних засобів проводять після проведення аналізу їх руху, який показує наскільки продуктивно використовуються об'єкти основних засобів і який ступінь забезпеченості ними.

Аналіз ефективності використання основних засобів є важливою складовою управлінського обліку і відповідає на низку ключових питань:

- 1) як технічний стан основних засобів впливає на продуктивність праці та яка спостерігається динаміка цього впливу;
- 2) який рівень завантаження основних засобів;
- 3) чи потребують основні засоби ремонту та наскільки економічно обґрунтованими будуть витрати на їхнє відновлення.

Фондовіддача – відношення вартості випущеної продукції у вартісному виразі до середньорічної вартості основних засобів. Вона виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних засобів. Підвищенню фондовіддачі сприяє: автоматизація процесу виробництва; застосування прогресивної технології; модернізація обладнання; підвищення кваліфікації робітників; підвищення завантаження устаткування; використання якісної сировини і матеріалів; зростання частки активної частини основних засобів; збільшення часу роботи активної частини основних засобів та ін. [57].

Фондомісткість — це обернений показник фондовіддачі, який визначається як співвідношення вартості основних виробничих засобів до обсягу виробленої продукції або виручки. Отже, фондомісткість відображає вартість основних виробничих засобів, необхідних для виготовлення та продажу однієї гривні продукції.

Рентабельність — це співвідношення прибутку до середньорічної вартості основних виробничих засобів. Для розрахунку показників фондовіддачі вихідні дані приводяться до порівняльного стану: обсяг продукції коригується з урахуванням змін оптових цін і структурних зрушень, а вартість основних виробничих засобів — з урахуванням їх переоцінки. Показник

рентабельності основних засобів є важливим ресурсним показником доходності підприємства, оскільки він більш детально, ніж прибуток, відображає результати діяльності суб'єкта господарювання.

Одним із важливих показників для оцінки ефективності використання основних засобів є фондоозброєність, яка визначається як співвідношення середньорічної вартості основних засобів до середньооблікової кількості працівників підприємства. Цей показник має тенденцію до збільшення, оскільки він безпосередньо впливає на продуктивність праці.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у складі майна підприємства відображає частку залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна. Він розраховується як співвідношення залишкової вартості основних засобів до загальної суми валюти балансу підприємства.

Розрахуємо дані показники для досліджуваного підприємства Машівська філія ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» за 2021-2023 роки в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Аналіз ефективності використання основних засобів в Машівській
філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО», 2021 – 2023 роки

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+, -)	
				2022 р. від 2021 р.	2023 р. Від 2022 р.
1. Фондомісткість	0,512	0,545	0,460	0,033	- 0,085
2. Коефіцієнт реальної вартості ОЗ у майні підприємства	0,605	0,541	0,623	- 0,064	0,082
3. Фондовіддача	1,953	1,834	2,175	- 0,119	0,341
4. Рентабельність ОЗ	0,144	0,101	0,207	- 0,043	0,106
5. Фондоозброєність ($FO = OZ_{\text{ср}} : K\text{-ть}$ працюючих), тис.грн.	20793	21924	25800	1131	3876

Джерело: розроблено автором за даними Машівської філії ВАТ
«ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

З даних таблиці 2.8 видно, що фондovіддача всіх основних засобів в 2023 році склала 2,175 грн, що є найвищим значенням за аналізований період. Порівняно з 2022 роком даний показник збільшився на 0,341 грн. або 18,59%, а в порівнянні з 2021 роком - на 0,222 грн., або на 11,37%. Тобто з кожним роком дохід підприємства від наданих послуг збільшується в розрахунку на одну гривню основних засобів, що свідчить про ефективне їх використання.

Рентабельність основних засобів також була найвищою у 2023 році, вона зросла на 104,95% порівняно з показником 2022 року. Це високий показник ефективності використання основних засобів, який свідчить про збільшення суми валового прибутку на одну гривню основних засобів.

Найнижчий показник фондомісткості спостерігається у 2023 році, який менший в порівнянні з 2021 роком на 10,16%, а з 2022 роком – на 15,6%. Зменшення показника фондомісткості доводить покращення показників ефективності використання основних засобів на підприємстві.

Збільшення коефіцієнта реальної вартості основних засобів у майні підприємства також має позитивний вплив на діяльність підприємства. У 2023 році цей показник збільшився на 15,16% порівняно з даними 2022 року, та на 2,98% виріс в порівнянні з відповідним показником 2021 року.

Фондоозброєність показує, що на одного працівника підприємства припадало основних засобів на суму 25800,00 тис.грн. у 2023 році, що на 3876,00 тис.грн. або на 17,68% більше, ніж у 2022 році, та на 24,08% - ніж у 2021 році.

Отже, після проведення аналізу руху основних засобів по Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕОГО» можна зробити висновок, що у 2023 році спостерігається ріст показників, які мають позитивний вплив на діяльність підприємства. Це підвищення показника оновлення основних засобів на 3,4%, збільшення коефіцієнта розширення на 68,3% в порівнянні з відповідними показниками 2022 року. І хоча коефіцієнт придатності не подолав умовно-нормативного значення, все ж таки у 2023 році спостерігається його ріст в порівнянні з 2022 роком на 5,4%, що є позитивним результатом для діяльності підприємства.

Особливо важливим фактором для підвищення ефективності діяльності підприємства є ріст показників ефективності використання основних засобів у 2023 році в порівнянні з двома попередніми роками, який сприяє покращенню якості наданих послуг, зниженню їх собівартості, що в результаті гарантує зростання показників рентабельності та прибутку підприємства.

Висновки до розділу 2

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1) Надано організаційно-економічну характеристику та проведено аналіз основних показників діяльності Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО». На основі результатів аналізу зроблено висновок, що підприємство демонструє високий рівень виробничого потенціалу, що свідчить про наявність значних можливостей для подальшого розвитку. Велика увага на підприємстві приділяється матеріальному стимулюванню працівників та забезпеченню безпеки на робочих місцях, оскільки більшість працівників займаються діяльністю підвищеного ризику, що пов'язана з небезпекою травмування через ураження електричним струмом. Однак, для подальшого вдосконалення діяльності, підприємству необхідно особливу увагу приділити поліпшенню якості облікової та аналітичної інформації. Це дозволить приймати більш ефективні управлінські рішення, спрямовані на забезпечення довгострокового функціонування, розвитку підприємства та підвищення стабільності його фінансово-господарської діяльності.

2) Організація обліку основних засобів у Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» є комплексною та єдиною системою узгоджених методів і прийомів бухгалтерського обліку, що охоплює весь спектр облікових процедур. Вона включає в себе чітке документальне оформлення всіх операцій, пов'язаних з основними засобами, а також здійснення ретельного контролю за їх збереженням. Це дозволяє отримувати оперативну та

достовірну інформацію про всі аспекти використання основних засобів на підприємстві з метою формування висновків та розробки певних шляхів вдосконалення їх застосування та поліпшення діяльності підприємства в цілому.

3) На основі проведеного аналізу показників руху та ефективності використання основних засобів можна зробити висновок, що на підприємстві спостерігається тенденція до зростання всіх показників, що сприяють його розвитку. Постійне застосування методики аналізу основних засобів дозволить систематизувати підходи до регулярної оцінки стану та структури основних засобів. Такий регулярний контроль дасть можливість не тільки підвищити ефективність їх використання, але і на перспективу контролювати достатність об'єктів основних засобів для виконання виробничих планів.

РОЗДІЛ 3

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів підприємства

Основні засоби є основою виробничого потенціалу підприємства, і їх якість, фізичний та технічний стан безпосередньо впливають на ефективність господарської діяльності та фінансові результати. Лише підприємства, які ефективно використовують свої ресурси та повністю забезпечені необхідними засобами, можуть досягти бажаних економічних результатів.

Успішність управлінських рішень, стабільність і довгостроковий розвиток підприємства залежать від дієвої системи управління, що є складним механізмом, який поєднує процеси обліку, економічного аналізу та контролю для створення надійної обліково-аналітичної бази.

Зростаюча роль обліково-аналітичної інформації в процесі прийняття важливих управлінських рішень ставить на перший план необхідність вдосконалення обліку та аналізу основних засобів, а також адаптації відповідних методів до потреб управління.

Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами охоплює процес інтеграції інформаційних потоків, що надходять від бухгалтерського обліку та економічного аналізу, для формування надійної інформаційної бази, яка слугує основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Мета такого забезпечення — це оптимальне поєднання облікових та аналітичних процесів, що дозволяє не лише проводити детальний аналіз, але й використовувати його результати для розробки рекомендацій та прийняття ефективних управлінських рішень щодо раціонального використання виробничого потенціалу підприємства.

Вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів безпосередньо впливає на формування економічно обґрунтованої ціни на послуги підприємства та сприяє підвищенню стабільності його фінансово-господарської діяльності.

Ефективна система обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємства передбачає виконання ряду послідовних завдань:

- 1) забезпечення повного та своєчасного відображення в обліковій системі всіх операцій, пов'язаних з придбанням, внутрішньогосподарським переміщенням, ліквідацією та вибуттям основних засобів;
- 2) регулярний контроль за збереженням об'єктів основних засобів та їх ефективним використанням;
- 3) визначення комплексу аналітичних показників для оцінки стану, інтенсивності та результативності використання основних засобів;
- 4) систематизація та узагальнення облікових даних, необхідних для ефективного управління основними засобами підприємства;
- 5) коректне нарахування та своєчасне відображення амортизаційних відрахувань, сум зносу, результатів ліквідації, а також збитків від списання об'єктів основних засобів із неповною амортизацією;
- 6) правильне відображення витрат на ремонт основних засобів;
- 7) розробка та впровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання основних засобів, а також механізму контролю за їх реалізацією;
- 8) виявлення застарілих або надлишкових основних засобів.

Згідно з визначеними завданнями, ефективне використання основних засобів в системі обліково-аналітичного забезпечення повинно відповідати таким вимогам:

- 1) Економічність – досягнення максимальної продуктивності праці в даній сфері діяльності за мінімальних витрат, при цьому забезпечуючи виконання необхідного обсягу робіт;

- 2) оперативність – прийняття управлінських рішень у найкоротші строки з урахуванням змін, які виникають у функціонуванні основних засобів на підприємстві;
- 3) надійність – точне відображення стану та руху основних засобів на підприємстві в обліковій та аналітичній документації.
- 4) оптимальність – ефективне використання основних засобів під час їх часткового та повного відтворення.

Основні напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів підприємства зображені на рисунку 3.1.

Рис.3.1 Напрямки удосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів

Джелело: розроблено автором

Якість обліково-аналітичного забезпечення системи управління основними засобами безпосередньо залежить від оперативного отримання об'єктивної, повної та прозорої інформації про їхній стан і використання на

підприємстві. Для ефективного використання основних засобів необхідна результативна бухгалтерська та аналітична підтримка. У цьому контексті облік виступає як інформаційна база для подальшої аналітичної обробки даних, що є основою для прийняття інноваційних управлінських рішень.

Початковим етапом ведення бухгалтерських записів є фіксація господарських фактів, зокрема складання первинних документів. Вони є ключовим елементом не лише в системі бухгалтерського обліку, але й у процесі економічного аналізу діяльності підприємства, прийнятті управлінських рішень, а також під час проведення податкових і юридичних перевірок. На думку І.О. Лукашової [58] «... процес облікового документального оформлення, удосконалення й доповнення окремих складових первинної документації має визначальне значення в системі формування облікового забезпечення управління підприємством, оскільки завжди виступає основою облікового процесу, визначає його юридичну силу і дієвість, є ланкою, що забезпечує адміністрацію підприємства оперативною інформацією для своєчасного прийняття ефективних управлінських рішень та становить фундамент подальшого формування поточного облікового забезпечення управління».

Сучасна система документування операцій з основними засобами є складною та неефективною, містить численні застарілі реквізити та повторювані показники, що призводить до перевантаження зайвою інформацією. Практичні дослідження свідчать, що в процесі документування деякі функції обліку основних засобів виконуються недостатньо ефективно. Більшість первинних документів рухається без належного контролю, без чіткого регулювання і поточного моніторингу.

Завданням бухгалтерського обліку є поліпшення інформаційного забезпечення управління та контролю за збереженням основних засобів підприємства, якого можна досягти завдяки організації облікових робіт за графіком документообігу, упорядкуванню руху документів та їх своєчасному надходженню до бухгалтерії. На підприємстві доцільно розробити зведений графік обліку основних засобів, у якому слід вказати перелік документів,

необхідних для оформлення кожної господарської операції, кількість примірників кожного документа, а також осіб, відповідальних за виконання конкретних завдань (підготовку документів, їх перевірку, реєстрацію, обробку, облікову реєстрацію в облікових регістрах) і терміни їх виконання. Такий графік дозволить визначити оптимальний склад виконавців і підрозділів, залучених до створення кожного документа, а також забезпечить мінімальні терміни перебування документа в кожному структурному підрозділі підприємства. Це сприятиме упорядкуванню документообігу, своєчасному надходженню документів до бухгалтерії та підвищенню ефективності облікової політики підприємства.

Основним напрямом удосконалення організаційних аспектів обліку основних засобів є раціоналізація та уніфікація форм первинних документів, які виступають носіями інформації. Процес документування має бути єдиною, узгодженою системою взаємопов'язаних показників, які охоплюють всі етапи облікових процедур: виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації. Такий підхід дозволить уніфікувати і спростити процес документування операцій, підвищити ефективність інформаційних потоків підприємства та забезпечити належний контроль за збереженням, використанням і експлуатацією основних засобів.

Ефективність управлінських рішень значною мірою залежить від оптимальної організації планування, обліку, контролю та аналізу, що дозволяє виявляти альтернативні варіанти для досягнення стратегічних цілей підприємства в майбутньому. У сучасних умовах від бухгалтера вимагається здатність надавати корисну, своєчасну та нестандартну інформацію. Кваліфікований бухгалтер повинен мати не лише глибоке розуміння загальних тенденцій та закономірностей розвитку економіки в контексті міжнародних і національних стандартів, але й здатність чітко усвідомлювати прояви економічних законів у специфіці діяльності свого підприємства. Він має вчасно визначати тенденції та можливості для підвищення ефективності виробництва. Бухгалтер повинен володіти сучасними методами економічних досліджень,

знати методику системного та комплексного економічного аналізу і мати навички точного, своєчасного та всебічного аналізу результатів господарської діяльності. Крім того, бухгалтер має бути здатний виконувати аналітичні функції та активно залучатися до формування альтернативних варіантів управлінських рішень, спрямованих на інноваційний розвиток підприємства.

У процесі переходу до ринкових відносин виникає об'єктивна потреба в розробці нових (альтернативних) підходів до представлення та трактування облікової інформації в бухгалтерських документах, що є особливо важливим за умов електронного документообігу. Зважаючи на це, доцільно виділити кадрове забезпечення висококваліфікованими фахівцями як окрему складову на підприємстві.

Сукупність технічних, економічних та організаційних заходів, спрямованих на поліпшення використання основних засобів підприємства можна досягти шляхом їх оновлення, яке має дві форми – екстенсивну та інтенсивну. Екстенсивне оновлення характеризує темпи збільшення обсягу експлуатованих основних засобів. Інтенсивне оновлення – передбачає заміну діючих основних засобів новими, більш ефективними [59].

Успішне функціонування основних фондів та виробничих потужностей залежить від того, наскільки ефективно реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори їх оптимального використання.

Збільшення екстенсивного завантаження досягається за рахунок подовження робочого часу діючого обладнання протягом календарного періоду, а також шляхом збільшення частки діючого обладнання в загальній кількості обладнання підприємства. Для збільшення часу роботи обладнання необхідно: скоротити та ліквідувати простої обладнання шляхом підвищення якості ремонтного обслуговування, своєчасного забезпечення виробництва робочою силою, паливом.

Підвищення інтенсивного навантаження досягається за рахунок збільшення ступеня завантаження обладнання в одиницю часу, що можливе через модернізацію обладнання та встановлення оптимальних режимів його

експлуатації.

Ключовим напрямом підвищення ефективності використання виробничих потужностей є вдосконалення структури основних засобів, а також удосконалення планування, управління та організації праці на підприємстві. Важливими факторами є зниження фондомісткості, підвищення фондovіддачі та покращення продуктивності праці. Основні шляхи підвищення ефективності використання основних засобів наведені на рисунку 3.2.

Рис. 3.2 Шляхи підвищення ефективності використання основних засобів
Джерело: систематизовано автором на підставі [58-60]

Правильне використання основних засобів значною мірою залежить від збільшення інтенсивного та експлуатаційного навантаження на них,

автоматизації і механізації виробничих процесів, оновлення застарілих машин, швидкої реалізації основних засобів та максимальної ефективності нової техніки.

В умовах війни особливо важливо ефективно використовувати наявні ресурси та резерви підприємства. Рациональне використання основних засобів дозволить підприємству знизити собівартість продукції та продовжити термін їх корисного використання, що є критично важливим у нинішніх умовах. Тому необхідно, щоб кожен працівник підприємства став внутрішнім аудитором і був здатний контролювати стан основних засобів та ефективно їх використовувати.

Важливу роль у підвищенні ефективності використання основних засобів відіграє матеріальне стимулювання як інженерно-технічного персоналу, так і робітників підприємства. Керівництво підприємства повинно розробляти і постійно вдосконалювати системи матеріального заохочення працівників, що сприяють виявленню резервів та організації більш ефективного використання основних засобів.

Максимальне використання основних засобів на підприємстві дозволяє зменшити потребу в експлуатації нового виробничого обладнання, прискорює його оборотність, що, у свою чергу, сприяє вирішенню проблеми зниження термінів фізичного та морального зносу, пришвидшує процес оновлення основних засобів. Це також відкриває можливості для застосування сучасних методів залучення інвестицій у виробництво і, як результат, знижує собівартість послуг.

Ключовим напрямком підвищення ефективності використання основних засобів є зменшення обсягу недіючого обладнання, виведення з експлуатації непотрібних одиниць та оперативне введення в виробництво не використовуваного устаткування, кількість якого може бути значною.

Поліпшення інтенсивного та екстенсивного використання основних засобів підприємства безпосередньо позначається на зниженні собівартості наданих послуг за рахунок економії на умовно-постійних витратах, а в

кінцевому підсумку це дає змогу збільшити прибуток підприємств та підвищити рентабельність його діяльності [60].

Один із напрямків удосконалення обліково-аналітичної системи пов'язаний із застосуванням програмного забезпечення, яке підприємство використовує для реєстрації бухгалтерських операцій з основними засобами та їх подальшого контролю. На підприємстві активно застосовується автоматизований програмний продукт «Bookkeeper», що дозволяє вести облік діяльності, складати та подавати звітність підприємств з будь-якого пристрою.

Ефективна організація облікової системи на підприємстві має ґрунтуватися на пошуку та подальшому використанні спеціалізованих програм для обліку та аналізу, адаптованих до специфіки діяльності підприємства. Альтернативне автоматизоване програмне забезпечення необхідне не лише для ведення бухгалтерського обліку, але й для управлінського обліку, що дозволить здійснювати аналіз інформації за визначені періоди (тиждень, місяць, квартал, рік) та оперативно приймати управлінські рішення. Такий підхід до удосконалення обліково-аналітичної системи потребує певних інвестицій, зокрема на придбання та технічне обслуговування серверів, але ці витрати виправдають себе завдяки своєчасним та ефективним управлінським рішенням.

Сучасна автоматизована система обліку повинна базуватися на найновіших технологіях обчислювальної техніки та забезпечувати повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів. Вона має підтримувати виконання контрольних і аудиторських функцій, зокрема для виявлення відхилень, надання комп'ютерних управлінських рішень, а також для здійснення аналізу та прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Отже, комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективного використання основних засобів підприємства, що розробляється на всіх рівнях управління, має передбачати покращення якості наданих послуг через впровадження інноваційних облікових систем та аналітичних рішень. Це також включає більш повне і ефективне

використання внутрішніх резервів підприємства та подальшу інтенсифікацію виробничих процесів. Основними напрямками підвищення ефективності використання основних засобів є максимальне використання техніки та календарного часу, своєчасне оновлення основних виробничих фондів, зменшення обсягу недіючого обладнання, введення нових технологічних агрегатів у виробництво та підвищення професійного рівня персоналу, що обслуговує основні засоби.

3.2. Факторне моделювання в системі комплексного аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів

У сучасних умовах нестабільного ринкового середовища необхідно оперативно та активно реагувати на зміни, що відбуваються в діяльності підприємства. Зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на його ефективність, перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності. Ключові показники результативності підприємства, такі як фондоддача, прибуток, рентабельність та інші, залежать від низки різноманітних факторів. Тому чим детальніше вивчається їхній вплив на ці показники, тим точніше буде оцінка ефективності діяльності підприємства.

Факторний аналіз являє собою методику всебічного та системного дослідження і оцінки впливу різноманітних факторів на рівень результативних показників. Існують різні типи факторного аналізу, серед яких: детермінований (функціональний) і стохастичний (кореляційний); прямий (дедуктивний) і зворотний (індуктивний); одно- та багатоступінчастий; статичний і динамічний; ретроспективний і перспективний (прогнозний).

Детермінований факторний аналіз — це метод дослідження впливу факторів, де їх взаємозв'язок з результативним показником є функціональним. Це означає, що результативний показник можна виразити через добуток, частку або алгебраїчну суму факторів.

Стохастичний аналіз — це метод дослідження факторів, зв'язок яких з результативним показником є неповним та ймовірним (кореляційним). На відміну від функціональної залежності, де зміна одного аргументу завжди спричиняє відповідну зміну результативного показника, при кореляційному зв'язку зміна аргументу може призвести до різних значень зміни показника, залежно від взаємодії з іншими факторами, що впливають на цей результат.

Прямий (дедуктивний) факторний аналіз передбачає дослідження шляхом дедукції — від загальних принципів до конкретних аспектів. Натомість зворотний (індуктивний) факторний аналіз полягає в аналізі причинно-наслідкових зв'язків за допомогою логічної індукції — від окремих факторів до загальних висновків.

Факторний аналіз може бути як одно- так і багатоступінчастим. Одноступінчастий аналіз застосовують для вивчення факторів одного рівня (одного щабля) без подальшої деталізації на окремі складові частини.

Багатоступінчастий факторний аналіз передбачає деталізацію факторів А та Б на складові елементи для вивчення їхньої поведінки. Ця деталізація може бути поглиблена, що дозволяє аналізувати вплив факторів різних рівнів підпорядкування.

Також розрізняють статичний і динамічний факторний аналіз. Статичний аналіз використовується для дослідження впливу факторів на результативні показники на конкретний момент часу, тоді як динамічний аналіз спрямований на вивчення причинно-наслідкових зв'язків у часі, з урахуванням змін протягом періоду.

Основними завданнями факторного аналізу в системі оцінки результативних показників є:

- 1) вибір факторів, що визначають досліджувані результативні показники, їх класифікація та систематизація для забезпечення системного підходу;
- 2) визначення форми залежності між факторами та результативним показником;

3) моделювання взаємозв'язків між результативним показником та факторами, що на нього впливають;

4) розрахунок впливу факторів та оцінка ролі кожного з них у зміні величини результативного показника.

Застосування факторної моделі для управління економічними процесами на підприємстві, зокрема для підрахунку резервів приросту результативного показника, планування та прогнозування його величини у зв'язку зі змінами у виробничому та фінансовому процесах.

Слід зазначити, що фактори, які мають ключовий вплив на результативний показник, є основними, тоді як до другорядних відносяться ті, які не суттєво впливають на результати фінансово-господарської діяльності за певних умов. Однак, залежно від ситуації, один і той самий фактор може бути як основним, так і другорядним. Тільки за умови правильної ідентифікації головних факторів серед численних можливих, результати дослідження будуть достовірними.

Варто зауважити, що системний підхід в економічному аналізі вимагає проведення взаємопов'язаних досліджень, які враховують внутрішні та зовнішні зв'язки, а також взаємодію і взаємозалежність факторів, що досягається через їх систематизацію. Таким чином, систематизація в загальному сенсі означає організацію досліджуваних явищ чи об'єктів у певному порядку з виявленням їх взаємозв'язків і підпорядкованості. Одним з методів систематизації факторів є створення детермінованих факторних систем. Розробка факторної системи полягає у представленні досліджуваного явища як алгебраїчної суми, частки або добутку кількох чинників, які впливають на його величину і перебувають з ним у функціональній залежності.

Таким чином, систематизація факторів дозволяє глибше вивчити їх взаємозв'язок при формуванні величини досліджуваного показника, що має велике значення на подальших етапах аналізу, зокрема на етапі моделювання вивчених показників.

Моделювання факторних систем базується на основних критеріях виокремлення факторів як складових цих систем: причинності, достатньої специфікації, самостійності існування та облікової можливості. Для того, щоб формалізувати аналітичну модель, ці фактори повинні мати кількісне вираження [61].

Постановка завдань факторного аналізу полягає в тому, щоб вибрати фактори для дослідження, класифікувати та систематизувати їх, забезпечуючи тим самим комплексний і системний підхід до аналізу їх впливу на результат. Наступним кроком є визначення форми залежності між результативним та факторним показником, тобто створення факторної моделі, яку, за потреби, можна розкласти на фактори вищого рівня. В кінці проводиться розрахунок за перетвореною або вихідною моделлю з визначенням величини впливу кожного фактора на результативний показник [62].

Отже, факторний аналіз полягає в моделюванні багатофакторної моделі, яка передбачає створення математичної залежності між факторами. Методи факторного аналізу застосовуються для визначення кількісного впливу зміни факторів на зміну результативного показника.

Розглянемо методику елімінування, яка є найбільш простою для визначення впливу окремих факторів на відхилення фактичних результативних показників від базових. Ця методика включає такі основні способи (прийоми): ланцюгових (послідовних) підстановок, абсолютних різниць та відносних різниць. Інтегральний метод факторного аналізу, на відміну від методів елімінування, не належить до цієї групи, оскільки він передбачає вивчення факторів у взаємозв'язку, з урахуванням їх спільного впливу на відхилення результативного показника.

Спосіб ланцюгових підстановок — це послідовна заміна базової (планової) величини одних і тих самих факторів фактичною (звітною), з подальшим відніманням від результату кожної наступної підстановки попереднього результату. Різниця між результатами на кожному етапі дозволяє визначити величину впливу окремого фактора на результативний показник.

Цей метод застосовується для всіх типів детермінованих факторних моделей: адитивних, мультиплікативних, кратних та змішаних.

Спосіб абсолютних різниць є спрощеною версією методу ланцюгових підстановок і є зручнішим для використання, особливо для дослідження мультиплікативних факторних моделей. При використанні цього методу вплив факторів розраховується як добуток абсолютного відхилення досліджуваного фактора на базисне значення факторів, що знаходяться праворуч від нього у факторній моделі, та фактичну величину факторів, що розташовані ліворуч.

Аналіз ефективності використання основних засобів на досліджуваному підприємстві було проведено за допомогою методики елімінування. Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних засобів використано такі показники як фондівдача, випуск продукції та рентабельність.

Нижче представимо факторний аналіз випущеної продукції та рентабельності основних засобів з використанням методики елімінування, а саме способів абсолютних різниць та ланцюгових підстановок.

Аналіз впливу фондівдачі (Фв) та середньорічної вартості основних засобів (ОЗ) на обсяг випущеної продукції (ВП) по Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» з використанням способу абсолютних різниць наведено за даними таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Факторний аналіз випущеної продукції
Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

№	Показники	План на 2023 рік	Звіт за 2023 рік	Відхилення, +/-
1	Випущена продукція, тис.грн. (у)	3755000	3927631	+172631
2	Середньорічна вартість ОЗ, тис.грн.(а)	1730000	1722036	-7964
3	Фондовіддача, тис.грн. (b)	2,17	2,28	+0,11

Джерело: розроблено автором за даними Машівської філії ВАТ

«ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Вплив середньорічної вартості ОЗ на зміну обсягу випущеної продукції:

$$\Delta y_a = \Delta a \times b_0 \quad (3.1)$$

$$\Delta y_a = -7954 \times 2,17 = -17260,18 \text{ тис.грн.}$$

Вплив фондівдачі на величину випущеної продукції:

$$\Delta y_b = a_1 \times \Delta b \quad (3.2)$$

$$\Delta y_b = 1722036 \times 0,11 = +189423,96 \text{ тис.грн.}$$

Разом:

$$\Delta y = \Delta y_a + \Delta y_b \quad (3.3)$$

$$\Delta y = -17260,18 + 189423,96 = 172163,78 \text{ тис.грн.}$$

Таким чином, за результатами факторного аналізу видно, що незважаючи на зменшення середньорічної вартості ОЗ за аналізований період та негативний вплив даного показника на обсяг випущеної продукції (-17260,18 тис.грн.), фондівдача підвищилась на 0,11, що збільшило випуск продукції на 189423,96 тис.грн. Отже, ефективне використання ОВЗ призвело до позитивного результату – підвищення випуску продукції у 2023 р.

Як відомо, на зміну рівня фондівдачі основних засобів впливає ряд чинників, що доцільно згрупувати. Чинником (фактором) першого рівня, який впливає на фондівдачу основних засобів, є питома вага (частка) активної частини в загальній їх сумі (Чач), а фактором другого рівня – фондівдача активної частини основних засобів (Фвач) (табл. 3.2).

Факторна модель випущеної продукції буде мати такий вигляд:

$$ВП = ФВ \times ОЗ = ОЗ \times Чач \times Фвач \quad (3.4)$$

Таблиця 3.2

Аналіз впливу питомої ваги активної частини основних засобів та її фондівдачі на зміну обсягу випущеної продукції по Машівській філії
ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

№	Показники	2022 рік	2023 рік	Відхилення, +/ –
---	-----------	----------	----------	------------------

Закінчення таблиці 3.2				
1	Обсяг товарної продукції (тис.грн.)	2854195	3927631	1073436
2	Середньорічна вартість ОЗ (тис.грн.)	1556567	1806011,5	249444,5
	в т.ч. машини та обладнання (тис.грн.)	84986,50	97341	12354,50
3	Питома вага активної частини ОЗ	0,0546	0,0539	-0,0007
4	Фондовіддача основних засобів	1,83	2,17	0,34
5	Фондовіддача активної частини ОЗ	33,58	40,35	6,77
6	Зміна обсягу випущеної продукції за рахунок зміни двох факторів:			659019
	а)фондовіддачі активної частини ОЗ			
	б)питомої ваги активної частини ОЗ			- 42452

*Джерело: розроблено автором за даними Машівської філії
ВAT «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»*

Таким чином, зменшення питомої ваги активної частини основних засобів у їх загальній сумі призвело до зниження випущеної продукції на 42452 тис.грн.; підвищення фондовіддачі активної частини основних засобів призвело до збільшення випуску продукції на 659019 тис.грн. Отже, на підприємстві ефективно використовуються основні засоби та їх активна частина, що впливає позитивно на випущену продукцію.

Проведемо аналітичне дослідження впливу факторів на рентабельність основних засобів з використанням способу ланцюгових підстановок (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Аналіз впливу факторів на рентабельність основних засобів Машівської філії ВAT «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»

Показники	План на 2023 рік	Звіт за 2023 рік	Відхилення, +/-
Чистий прибуток, тис.грн.	450000	452082	+2082
Середньорічна вартість ОЗ, тис.грн.	1730000	1722036	- 7964
Рентабельність ОЗ, %	26,01	26,25	+0,24

*Джерело: розроблено автором за даними Машівської філії ВAT
«ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»*

Рентабельність основних засобів (РОЗ) виступає головним відносним показником ефективності їх використання та розраховується як відношення чистого прибутку (ЧП) до середньорічної вартості основних засобів:

$$РОЗ = ЧП / ОЗ \times 100\% \quad (3.5)$$

Вплив факторів на рентабельність основних засобів:

- 1) визначення рентабельності основних засобів за планом:

$$РОЗ_{\Pi} = 450000 / 1730000 \times 100\% = 26,01\%$$

- 2) визначення рентабельності основних засобів за плановим значенням ЧП за звітним значенням ОЗ:

$$РОЗ_y = 450000 / 1722036 \times 100\% = 26,13\%$$

- 3) визначення рентабельності основних засобів за звітом:

$$P_3 = \Pi_3 / OZ_3 \quad (3.6)$$

$$P_3 = 452082 / 1722036 \times 100\% = 26,25\%$$

- 4) визначення впливу зміни чистого прибутку на рентабельність ОЗ:

$$P_{\Phi} - P_y = 26,25 - 26,13 = +0,12 \%$$

- 5) визначення впливу зміни середньорічної вартості ОЗ на їх рентабельність:

$$P_y - P_{\Pi} = 26,13 - 26,01 = +0,12\%$$

- 6) визначення загального приросту рентабельності ОЗ:

$$0,12 + 0,12 = +0,24\%.$$

Отже, за рахунок підвищення чистого прибутку на 2082 тис.грн. та зменшення середньорічної вартості основних засобів на 7964 тис.грн. рентабельність основних засобів зросла на 0,24 %.

Таким чином, запропоновані факторні моделі ефективності використання основних засобів за допомогою методики елімінування дозволять оцінити вплив основних факторів на результати діяльності підприємства та визначити потенційні резерви для підвищення фондовіддачі, обсягу випуску продукції та рентабельності, що є важливими узагальнюючими показниками ефективності підприємства.

Актуальність факторного аналізу полягає в необхідності своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються у процесі функціонування підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. Чим детальніше вивчається вплив факторів на величину результативного показника, тим точнішими будуть результати аналізу та оцінка ефективності функціонування підприємства. Тому важливим завданням аналізу діяльності підприємства є вимірювання впливу факторів на величину результативних економічних показників. Без комплексного аналізу факторів неможливо виявити резерви виробництва та зробити обґрунтовані висновки щодо результатів діяльності.

3.3. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів

Перед кожним сучасним підприємством постає завдання підвищення ефективності використання основних засобів шляхом їх більш інтенсивного використання у процесі діяльності, що обумовлено обмеженістю інвестиційних ресурсів. Тому важливо продовжувати пошук нових методів і шляхів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів, що дозволить приймати оптимальні управлінські рішення.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами дозволяє:

- 1) покращити якість обліково-аналітичної інформації та оптимізувати інформаційні потоки;
- 2) сформувати достовірну та точну інформацію для прийняття управлінських рішень;
- 3) підготувати ефективні та результативні управлінські рішення, що
- 4) сприятимуть стабільному функціонуванню та подальшому розвитку підприємства;

5) забезпечити стабільність фінансово-господарської діяльності підприємства.

Шляхи удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів зображені на рисунку 3.3.

Рис.3.3 Шляхи удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів

Джерело: розроблено автором

У сучасних умовах господарювання більшість підприємств України стикаються з істотними розбіжностями між залишковою та справедливою вартістю основних засобів. Машівська філія ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» не є винятком: за словами головного бухгалтера, протягом останніх трьох років

переоцінка основних засобів не проводилася. У зв'язку з цим, удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами передбачає визначення їх справедливої вартості, що дозволяє зробити фінансову звітність підприємства більш точною та достовірною.

Метою переоцінки є приведення балансової вартості основних засобів у відповідність з їх ринковою вартістю, що забезпечує відображення більш точних і достовірних даних у фінансовій звітності суб'єкта господарювання.

Проведення переоцінки в бухгалтерському обліку є правом підприємства, а не обов'язком. У пункті 16 П(С)БО 7 зазначено, що в контексті переоцінки використовується формулювання «підприємство може переоцінювати об'єкт основних засобів». Переоцінка здійснюється на дату балансу, тобто на кінець останнього дня звітного періоду.

Порядок проведення переоцінки та відображення її результатів у бухгалтерському обліку регламентується п.16-21 Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО) 7 «Основні засоби» [52] та п.34-39 Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку основних засобів № 561 [63].

Якщо об'єкт основних засобів уже переоцінювався раніше, то під первісною вартістю об'єкта в розрахункових формулах слід розуміти його переоцінену первісну вартість, сформовану за підсумками раніше проведеної переоцінки (переоцінок). При дооцінці результат розрахунку за формулою отримують зі знаком «+», при уцінці – зі знаком «-».

Об'єкт основних засобів може бути переоцінений підприємством, якщо його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої на дату балансу. У разі переоцінки на конкретну дату, слід провести переоцінку всіх об'єктів, що належать до тієї ж групи. Подальша переоцінка повинна проводитися з такою регулярністю, щоб їх залишкову вартість на дату балансу суттєво не відрізнялася від справедливої вартості.

Згідно з п.17 П(С)БО 7 сума переоцінки визначається в декілька етапів, які відображені таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Етапи проведення розрахунку суми переоцінки основних засобів

Етап	Зміст етапу
1	2
I	Визначення індексу переоцінки за кожним об'єктом основних засобів із переоцінюваної групи згідно з п. 17 П(С)БО 7 за формулою: $\text{Індекс переоцінки} = \frac{\text{Справедлива вартість об'єкта основних засобів}}{\text{Залишкова вартість об'єкта основних засобів}}$ Одержаний індекс переоцінки може бути: > 1 – справедлива вартість більша від залишкової, проводиться до-оцінка; < 1 – залишкова вартість більша від справедливої, проводиться уцінка
II	Обчислення переоціненої первісної вартості об'єкта основних засобів за формулою: $\text{Переоцінена первісна вартість} = \text{Первісна вартість} \times \text{Індекс переоцінки}$
III	Визначення переоціненої суми зносу об'єкта основних засобів за формулою: $\text{Переоцінена сума зносу} = \text{Сума зносу до переоцінки} \times \text{Індекс переоцінки}$
IV	Обчислення суми переоцінки первісної вартості об'єкта основних засобів за формулою: $\text{Сума переоцінки первісної вартості} = \text{Переоцінена первісна вартість} - \text{Первісна вартість}$
V	Визначення суми переоцінки зносу за формулою: $\text{Сума переоцінки зносу} = \text{Переоцінена сума зносу} - \text{Сума зносу до переоцінки}$
VI	Обчислення суми переоцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів за формулою: $\text{Сума переоцінки залишкової вартості} = \text{Сума переоцінки первісної вартості} - \text{Сума переоцінки зносу}$

Джерело: систематизовано автором на підставі [52,63,64]

Успішність управління основними засобами підприємства можна оцінювати з точки зору ефективності їх використання в господарській діяльності. Оскільки основні засоби використовуються протягом тривалого періоду, вони з часом втрачають свою вартість через фізичний знос. Перенесення вартості цих засобів на виготовлену продукцію, виконані роботи або надані послуги здійснюється шляхом нарахування амортизації.

Ефективна амортизаційна політика є ключовим фактором економічного зростання та стабільності країни, оскільки забезпечує своєчасну модернізацію та оновлення основних засобів підприємств, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності їх діяльності. Основна мета амортизації полягає в тому, щоб із врахуванням строку служби основних засобів формувати спеціальний фонд через відрахування в кожному звітному періоді, кошти з якого повинні бути спрямовані на придбання нових об'єктів основних засобів для заміни зношених і морально застарілих. Однак на сьогоднішній день амортизація не завжди ефективно виконує свою роль, що зумовлено недосконалістю законодавства, яке обмежує підприємства у виборі облікової політики, що підходить для їхніх потреб.

Відновлення амортизації як стабільного та надійного джерела фінансування оновлення основних засобів сприяло б стимулюванню інноваційних процесів на підприємствах, що, у свою чергу, призвело б до збільшення прибутків підприємств у середньостроковій перспективі, а отже, й до зростання податкових надходжень. Водночас, доцільно було б впровадити механізм контролю за використанням амортизаційного фонду, що забороняв би його витрату не за призначенням. Таким механізмом може стати введення річного звіту щодо використання амортизаційних відрахувань, в якому відображалися б суми доступних коштів фонду за попередні звітні періоди, нарахована амортизація за поточний рік, а також інформація про нові об'єкти основних засобів, придбані або отримані за рахунок коштів цього фонду.

Одним із основних елементів управління основними засобами на підприємстві є контроль, завданням якого є перевірка правильності ведення обліку як на аналітичному, так і на синтетичному рівнях. Контроль охоплює своєчасне відображення в бухгалтерському обліку операцій, що стосуються введення основних засобів в експлуатацію, їх вибуття, а також нарахування зносу і амортизації.

Сучасні вимоги бізнесу потребують створення ефективної системи контролю, яка забезпечить підвищення результативності та якості роботи

підприємства, оптимізацію господарських процесів, а також дозволить оперативно виявляти та виправляти помилки. Така система внутрішнього контролю може бути розроблена на самому підприємстві, ставши важливим джерелом для управлінських рішень. Вона забезпечить об'єктивною, точною інформацією, що дозволяє досягати раціонального та ефективного використання основних засобів.

Система внутрішнього контролю виступає як надійне джерело інформаційного забезпечення для управління підприємством та допомагає уникнути порушень законності, нераціонального використання та перевитрат виробничих ресурсів, а також невиконання планів виробничо-господарської діяльності підприємства [65].

Основною метою внутрішньогосподарського контролю операцій з основними засобами є забезпечення достовірності бухгалтерських даних і звітності, які стосуються наявності, стану і руху основних засобів. Крім цього, внутрішній контроль основних засобів спрямований на забезпечення збереження цих активів і їх ефективного використання [66].

Мета внутрішнього контролю основних засобів досягається через вирішення таких завдань:

- 1) оцінка доцільності придбання основних засобів;
- 2) перевірка правильного застосування експлуатаційних норм для основних засобів у виробничому процесі, достовірність методів розрахунку їх зносу (амортизації);
- 3) забезпечення своєчасності та якості робіт з оновлення основних засобів;
- 4) дотримання законності та належної документаційної підтримки операцій, пов'язаних з рухом та обліком основних засобів;
- 5) контроль за відповідністю бюджету витрат на придбання (виготовлення) основних засобів і проведення ремонтів;
- 6) визначення матеріальних збитків від недостач або крадіжок основних засобів.

Внутрішній контроль основних засобів у господарській діяльності є незалежною оцінкою того, наскільки діяльність підприємства відповідає визначеним цілям. Необхідність впровадження внутрішнього контролю основних засобів зумовлена потребою отримати достовірну та об'єктивну інформацію про загальний стан підприємства та роботу його окремих підрозділів.

Ефективне та чітке впровадження внутрішнього контролю дасть можливість керівникам підприємства своєчасно приймати управлінські рішення, проводити аналіз і знаходити шляхи вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі управління основними засобами, що забезпечить стабільне функціонування підприємства в майбутньому. Кожен крок підприємства повинен бути ретельно обґрунтованим, оскільки всі господарські операції можуть мати вплив на його фінансово-економічну безпеку.

Особливої актуальності на сьогодні набуває внутрішній аудит, який є дієвою формою контролю. Основним джерелом регулювання аудиту основних засобів є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який набув чинності з 01.10.2018р. та Міжнародні стандарти аудиту (МСА). Мета проведення аудиту основних засобів відповідно до МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту» [67] є висловлення аудитором незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо основних засобів.

Основними завданнями аудиту основних засобів є:

- 1) контроль за дотриманням законодавчих вимог щодо операцій з основними засобами;
- 2) перевірка правильності визнання, класифікації та оцінки основних засобів;
- 3) перевірка коректності документального оформлення операцій, що стосуються руху основних засобів;

- 4) перевірка фактичної наявності та технічного стану груп основних засобів;
- 5) перевірка правильності відображення операцій з надходження, реалізації, списання та ремонту основних засобів у бухгалтерських записах;
- 6) перевірка коректності нарахування амортизації;
- 7) перевірка правильності визначення фінансових результатів від реалізації основних засобів;
- 8) перевірка правильності проведення індексації та переоцінки основних засобів;
- 9) перевірка операцій з орендованими основними засобами та тими, що передані в оренду.
- 10) аналіз показників використання основних засобів.

Аудит основних засобів охоплює перевірку великої кількості об'єктів, які потребують як суцільного, так і окремого аналізу. Головним завданням аудиту є оцінка стану цих ресурсів та перевірка законності господарських операцій, що з ними пов'язані. Таким чином, аудит основних засобів є невід'ємною частиною загальної перевірки діяльності підприємства. В його рамках здійснюється контроль правильності класифікації об'єктів як основних засобів, їх обліку, відповідності чинним нормативним вимогам, а також перевірка узгодженості даних первинних та зведених документів. Для ефективного проведення аудиту важливо використовувати спеціально розроблені робочі документи, аналітичні таблиці та проводити поетапну перевірку кожного об'єкта окремо.

Таким чином, аудит ефективності використання основних засобів полягає в розробці комплексних заходів, спрямованих на покращення показників рентабельності та виробничої віддачі основних засобів. В процесі аналізу визначаються резерви для підвищення ефективності їхнього використання, зокрема шляхом зменшення потреби в основних засобах через оптимізацію їх використання за часом і потужністю. Між цими показниками існує зворотна залежність: підвищення коефіцієнтів використання дозволяє знизити потреби в нових інвестиціях. Ключовими критеріями ефективності є рентабельність (відношення прибутку до середньої вартості основних засобів) і фондівіддача

(відношення обсягу продукції до середньої вартості основних засобів). Це дозволяє оцінити ефективність основних засобів у контексті зниження собівартості продукції і поліпшення фінансових результатів підприємства. Отже, аудит ефективності використання основних засобів можна розглядати як інструмент для оптимізації фінансових витрат та прискорення економічного розвитку підприємства через раціональне використання наявних ресурсів.

За результатами проведення аудиторської перевірки складається аудиторський висновок, який є офіційним документом, засвідчений підписом і печаткою аудитора або аудиторської фірми. Цей документ складається відповідно до встановленого порядку після проведеного аудиту і містить висновки щодо достовірності та повноти фінансово-господарської діяльності підприємства. Аудиторський висновок також оцінює відповідність діяльності підприємства чинному законодавству та нормативам бухгалтерського обліку.

Особливо важливим аспектом удосконалення обліково-аналітичного забезпечення при оцінці основних засобів є інтеграція управлінського та фінансового обліку. На сучасному етапі розвитку підприємств України, запровадження інтегрованої облікової системи передбачає вдосконалення управлінського обліку як ключового елементу інформаційного забезпечення підприємства. Управлінський облік орієнтований на інформаційне забезпечення керівництва, а надана інформація безпосередньо впливає на процес прийняття управлінських рішень. Метою управлінського обліку є своєчасне й достовірне надання даних для ефективного управління.

У свою чергу, фінансовий облік має за мету формування звітності для зовнішніх користувачів, що також є важливим аспектом діяльності підприємства. Тому інтеграція управлінського та фінансового обліку дозволяє забезпечити єдину інформаційну основу, яка сприятиме виявленню найбільших ризиків і вузьких місць у діяльності підприємства, прийняттю обґрунтованих і ефективних рішень.

Інтеграція облікових систем забезпечує можливість отримання високоякісної і своєчасної інформації про поточні витрати та результати

діяльності підприємства, що допоможе створити більш точні й ефективні стратегії для формування цінової та асортиментної політики, а також для розробки економічної стратегії на майбутнє.

Зважений підхід до інтеграції систем управлінського та фінансового обліку дозволяє мінімізувати негативні наслідки, а також максимізувати позитивний ефект від управлінських рішень

Отже, обліково-аналітичне забезпечення ефективності використання основних засобів повинно постійно вдосконалюватися, оскільки саме від нього залежить формування конкурентоспроможних цін на послуги, що надаються підприємством, що, в свою чергу, забезпечить досягнення бажаного доходу. Для стабільного функціонування та підвищення конкурентоспроможності, підприємство повинно створити надійну систему внутрішнього контролю, яка стане запорукою його фінансово-економічної безпеки. Кожне рішення і дія підприємства повинні бути ретельно продуманими та обґрунтованими, оскільки навіть незначні господарські операції можуть мати серйозний вплив на його фінансовий стан та загальну економічну стабільність [68,69].

Висновки до розділу 3

Таким чином, підсумовуючи викладене у розділі, можна зробити такі висновки:

1) Запропоновані напрямки удосконалення обліково-аналітичного забезпечення дійсно можуть значно підвищити ефективність використання основних засобів і, як наслідок, сприятимуть загальному успіху підприємства. Впровадження чіткої та систематизованої обліково-аналітичної структури є важливим кроком для забезпечення належного функціонування облікової системи, що створює основу для стабільного розвитку підприємства, зокрема у конкурентному середовищі України.

Підвищення значення обліково-аналітичної інформації для потреб управління ставить важливе завдання вдосконалення обліку та аналізу

основних засобів. Це передбачає необхідність адаптації існуючих методів обліку до реальних потреб управлінських процесів підприємства, що сприятиме більш точному відображенню стану основних засобів і дозволить приймати обґрунтовані та ефективні рішення щодо їх використання.

2) Запропоновано факторну модель показників ефективності використання основних засобів з використанням методики елімінування, яка дозволить ґрунтовно проаналізувати вплив різних факторів на фондovіддачу та рентабельність основних засобів, а також визначити резерви їх підвищення.

З використанням факторного моделювання можна виявити слабкі сторони в діяльності підприємства та своєчасно вжити необхідних заходів для покращення виробничих, фінансових, маркетингових та інвестиційних процесів.

3) Якісно побудована обліково-аналітична система повинна стати основою інформаційного забезпечення управління основними засобами підприємства. Вона включає в себе облікову інформацію та аналітичні дані, що сприяють прийняттю управлінських рішень як на макро-, так і на мікро-рівнях.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення основних засобів дає підприємству можливість ефективніше управляти своїми активами, знижувати витрати, поліпшувати фінансові показники та забезпечувати стабільний розвиток.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі наведені узагальнення до вирішення наукового завдання з удосконалення теоретичних та організаційно-методичних підходів щодо особливостей організації обліку, аналізу та оцінки ефективності формування та використання основних засобів на підприємстві. Комплексний аналіз та оцінка ефективності використання основних засобів в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» надали можливість сформулювати теоретичні, методичні та практичні висновки, що відображають досягнення визначеної мети й вирішення поставлених завдань, а саме:

- 1) систематизовано наукові підходи до визначення економічної сутності, значення та актуальних проблем ефективності використання основних засобів підприємств;
- 2) висвітлено нормативно-правове регулювання обліку і аналізу формування та використання основних засобів підприємства;
- 3) досліджено методи і моделі аналізу задля оцінки ефективності використання основних засобів підприємств;
- 4) надано організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства та проаналізовано його основні показники діяльності;
- 5) представлено організацію обліку основних засобів на досліджуваному підприємстві;
- 6) охарактеризовано методику аналізу формування та використання основних засобів в Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО»;
- 7) визначено напрямки вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення ефективності використання основних засобів підприємства;
- 8) запропоновані факторні моделі випуску продукції та рентабельності основних засобів в системі комплексного аналізу та оцінки ефективності їх використання на досліджуваному підприємстві;
- 9) надано рекомендації з удосконалення обліково-аналітичного

забезпечення в системі комплексної оцінки ефективності використання основних засобів.

Конкретизація виконаних завдань за результатами дослідження наведена нижче.

На сьогодні існує багато підходів до визначення економічної сутності поняття «основні засоби», що підтверджує актуальність і складність цієї теми для дослідження. На національному рівні «основні засоби» визнаються матеріальними активами, що перебувають у власності підприємства та використовуються в процесі виробництва, постачання товарів, надання послуг, оренди, а також для виконання адміністративних та соціально-культурних функцій. Водночас строк їх корисного використання (експлуатації) перевищує один рік (або операційний цикл, якщо він триває більше року).

Дослідження економічної категорії «основні засоби» включає аналіз наукових праць у цій сфері. Основні засоби є важливим елементом для ефективного функціонування підприємства, оскільки вони забезпечують процес виробництва товарів або надання послуг. Раціональна класифікація, коректна оцінка та переоцінка основних засобів мають безпосередній вплив на фінансові результати підприємства, що робить організацію їх обліку надзвичайно важливою для стабільної діяльності підприємства.

Дослідження нормативно-правових документів показав, що вони визначають юридичний зміст процесів формування господарських операцій, створюючи правову основу для обліку витрат на поліпшення основних засобів на підприємстві. Це підкреслює необхідність організації ефективного бухгалтерського обліку таких витрат. Таким чином, чинна нормативно-правова база формує систему юридичних засад для обліку витрат на поліпшення основних засобів на підприємствах. Стосовно законодавчої бази України, її структура розроблена таким чином, щоб охопити всі аспекти господарювання і встановити основні принципи підприємницької діяльності. Інакше кажучи, чинні закони та нормативні акти визначають чіткі рамки й нормативи, які дозволяють суб'єктам господарювання отримувати прибуток на

основі законності та раціонального використання ресурсів.

Сучасний підхід до управління основними засобами включає велику кількість інструментів для оцінки їх ефективності, різноманітних методів і моделей аналізу. Для вирішення задачі оптимального використання цих активів була розроблена спеціалізована модель, яка включає кілька ключових етапів. У рамках дослідження здійснено всебічний аналіз основних показників ефективності використання основних засобів, серед яких виділяються фондомісткість, коефіцієнт реальної вартості активів, коефіцієнт оновлення, а також фондовіддача, рентабельність та інші. Кожен із цих показників був детально розглянутий і оцінений.

Запропонована модель комплексного аналізу в системі управління основними засобами підприємства включає декілька послідовних етапів, що дозволяють не тільки оцінити поточний стан основних засобів, але й розробити стратегію, адаптовану до специфіки підприємства на момент аналізу. Крім того, вона передбачає постійний контроль і коригування стратегії, що дозволяє своєчасно реагувати на зміни і забезпечувати стабільне і ефективне управління активами.

За результатами дослідження надано організаційно-економічну характеристику щодо основних показників діяльності Машівської філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО». Оцінено економічні показники діяльності філії та фінансовий стан підприємства. Також виходячи з проведеного аналізу зроблено висновок, що за останні три роки спостерігається ріст основних показників виробничого потенціалу суб'єкта господарювання, що є передумовою його успішної діяльності.

В Машівській філії ВАТ «ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО» облікові дані виступають основним джерелом для оцінки стану та ефективності використання основних засобів. Система бухгалтерського обліку організована так, щоб забезпечити отримання необхідної інформації для управління діяльністю підприємства. Ця інформація піддається аналізу, що дозволяє приймати оперативні, тактичні та стратегічні рішення. Бухгалтерські дані

відіграють ключову роль у контролі за збереженням активів підприємства, що, у свою чергу, сприяє покращенню фінансового становища суб'єкта господарювання.

Для виробничого підприємства наявність сучасних засобів праці є визначальним фактором, тому ефективне використання цих засобів протягом усього періоду їх експлуатації є надзвичайно важливим. На прикладі реального підприємства проведено розрахунки запропонованих показників, що дозволили виявити шляхи підвищення ефективності використання основних засобів у господарській діяльності. Встановлено, що успішність виробничої діяльності підприємства безпосередньо залежить від наявності необхідних основних засобів і їх раціонального застосування протягом всього терміну експлуатації. Для своєчасної діагностики фінансового стану, забезпечення ефективної роботи та прибутковості, необхідно регулярно проводити аналіз складу, структури і ефективності використання основних засобів, а також відслідковувати всі фактори, що впливають на їх діяльність.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення для підвищення ефективності використання основних засобів є важливим чинником розвитку підприємства, тобу було визначено, що основну увагу слід приділяти впровадженню сучасних методів обліку та аналізу, які відповідають вимогам динамічного бізнес-середовища. В умовах економічної нестабільності підприємства потребують надійних та результативних інструментів для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. В процесі дослідження були проаналізовані існуючі підходи до обліку та аналізу основних засобів, визначено труднощі, з якими стикаються підприємства при їх застосуванні, а також запропоновані можливі шляхи вирішення цих проблем.

В роботі було доведено, що факторне моделювання є одним із напрямків удосконалення системи аналізу та оцінки ефективності використання основних засобів та діяльності підприємства в цілому. Воно дає можливість виявити проблемні аспекти щодо ефективності використання основних засобів та виділити найбільш важливі чинники, що впливають на зміну рівня

використання основних засобів суб'єктами господарювання.

Доведено, що удосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі управління підприємством та його ресурсами є надзвичайно важливим для підвищення ефективності використання основних засобів. У сучасних умовах, з огляду на зростаючу конкуренцію, швидкі зміни в економічному середовищі та розвиток технологій, виникає потреба впровадження новітніх підходів до обліку та аналізу фінансових показників. Однією з основних умов успішної діяльності підприємства є створення якісної системи обліково-аналітичного забезпечення, яка надає управлінському персоналу повну, точну та актуальну інформацію для прийняття як оперативних, так і стратегічних рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Касьяненко Л. М. Економічна теорія [Текст]: Навч. посіб. для студентів, які здобувають ступінь вищої освіти бакалавра та магістра галузі знань 08 «Право» / Л. М. Касьяненко- К.: «Центр учбової літератури», 2015. - 224 с.
2. Якобчук В. П. Історія економіки та економічної думки [Текст]: Навч. посіб. / В. П. Якобчук, Ю. В. Богоявленська, С. В. Тищенко – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 476 с.
3. Базилевич В. Д. Історія економічних вчень [Текст]: підручник / В. Д. Базилевич. – К.: Знання, 2005. – 567 с.
4. Завадський Й.С. Економічний словник / Й.С. Завадський, Т.В.Осовська, О.О. Юшкевич.–К.:Кондор,2006.–356 с.
5. Гречко С.М. Особливості визнання основних засобів в цілях бухгалтерського обліку та оподаткування / С.М. Гречко //Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.–2011.–№3(21).–Ч.2.– С.23–31.
6. Лытнева Н.А. Бухгалтерский учет : [учебник] / Н.А. Лытнева, Л.И.Малявкина, Т.В.Федорова.–М.:ФОРУМ;ИНФРА-М,2006.–496 с.
7. Сук Л.К. Фінансовий облік : [навч. посіб.] / Л.К. Сук, П.Л. Сук ;2-ге вид.,перероб.ідоп.–К.,2012.–647с.
8. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : [навч.-практ.посіб.]/Н.І.Верхоглядова, В.П.Шило, С.Б.Ільїна[таін.].–К.:Центручбової літератури, 2010.–536 с.
9. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики / Заред. А.М. Коваленко. – Дніпропетровськ : Баланс-Клуб,2006.–1024 с.
10. Агрес О.Г. Економічна ефективність використання основних засобів сільськогосподарських підприємств: втореф.дис. к. е. н. : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» /О.Г.Агрес;Львівськийнац.аграр.ун-т.–Львів,2013.–20 с.

11. Коваленко О.В. Напрями підвищення ефективності використання основних фондів підприємства / О.В. Коваленко, І.В. Громова // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2014. – Вип. 7. – С. 20–27.
12. Неміш Ю.В. Поняття «основні засоби» у сучасних наукових дослідженнях / Ю.В. Неміш // Аграрна економіка. – 2012. – Т. 5. – № 3–4. – С. 181–187.
13. Бабяк Н.Д. Амортизаційні відрахування як фінансове джерело відтворення основних засобів підприємств / Н.Д. Бабяк // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». – 2005. – № 10(82). – С. 177–185.
14. Пономаренко І.М. Сутність відтворення основних засобів підприємства / І.М. Пономаренко. – Електронний ресурс. – режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/163-1.pdf>
15. Мордвінцева Т. В. Основні засоби підприємства: економічна сутність / Т.В. Мордвінцева, К.О. Стулей // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 90–94.
16. Бондар О. Проблеми визнання основних засобів у бухгалтерському і податковому обліку. Бухгалтерський облік і аудит. 2013. № 4. С. 23–27.
17. Бабич В. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліковий і податковий аспекти. Бухгалтерський облік і аудит. 2013. № 8. С. 10–13.
18. Сегеда С.А. Теоретичні підходи до класифікації основних фондів підприємств аграрної сфери / С.А. Сегеда // Збірник наукових праць ВНАУ, 2010. – № 4. – С. 96–101
19. Домбровська Н.Р. Економічна сутність основних засобів та їх класифікація / Н.Р. Домбровська // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2012. – Вип. 9(1). – С. 340–349.
20. Стемковська І.В., Герчанівська С.В. Теоретичні підходи до трактування економічної суті основних засобів. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 3 (08). С. 344–349

21. Муріна Т.С. Шляхи ефективності використання основних засобів на промисловому підприємстві. Держава та регіони. 2010. № 6. С. 387–390.
22. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник. 2-ге вид. Київ: ЦУЛ, 2005. 472 с.
23. Горбонос Ф.В. Економіка підприємств: підручник. Київ: Знання, 2010. 463 с.
24. Сіменко І.В. Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Сіменко, Т.Д. Косової. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 384 с.
25. Бразілій Н. М., Муренко А. А. Класифікація необоротних активів за групами та ознаками – передумова вдосконалення обліку. Вісник Хмельницького національного університету. 2009. С. 123–129.
26. Літвінцева Н.С., Піскунов Р.О. Проблеми та недоліки класифікації основних засобів. Новини передової науки – 2014: зб. матер. X наук.-практ. конф. Софія, 2014. Том 5. С. 22–25.
27. Шадріна Г.В. Экономический анализ. Теория и практика: учебник для бакалавров. – М.: Издательство Юрайт, 2016. – 515 с.;
28. Єршова Ю. Діагностика у системі антикризового управління машинобудівними підприємствами: автореферат дисертації на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук; Спец. 08.00.04 – «Економіка та управління підприємствами/Наталія Єршова; Нац. техн. унів. «Харківський політехнічний інститут». – Х., 2009. – 20 с.;
29. Скляренко В.К. Экономика предприятия [Текст]: учебник / В.К. Скляренко, В.М. Прудников. – М.: ИНФРА – М., 2006. – 528 с.
30. Бальжинов А.В., Михеева Е.В. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.aup.ru/books/m1082/> Дата обращения: 01.10.2020.
31. Савицкая Г.В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник, 7-е изд., перераб и доп. Москва: НИЦ ИНФРА-М. 2016. 608 с.

32. Титов В. И. Экономика предприятия : учебник. Москва: Эксмо, 2008. 416 с.
33. Ковалев А. Ф., Рудченко А. Ю., Зинкевич Л. М. Основные производственные фонды и планирование. Киев: Техника, 1990. 239 с.
34. Економіка підприємства: підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. Київ: КНЕУ, 1999. 541 с.
35. Кандиба К. О. Аналіз ефективності використання основних засобів URL: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6377> (дата звернення: 10.09.2017).
36. Ткаченко А. М., Задніпрянна Т. С. Особливості визначення показників ефективності використання основних засобів підприємства. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць: у 2-х т. Маріуполь, 2014. Вип. 1. Т. 1. С. 51–55.
37. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 8.
38. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р.-Ст.1. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), – 2003. – № 18-22. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
39. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 19. 07. 1999 р., із змін. і допов. // Електронна бібліотека «Юрист-плюс». – К. : ЦКТ, 2009.
40. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.1998 року № 1706 «Програма реформування бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів фінансової звітності».
41. Бойко В.М. Бізнес: словник-довідник / В.М. Бойко, П.Г. Вашків. – К.: Україна. 1995. – 565 с.
42. Большой экономический словарь / А.Б. Борисов – М.: Книжный мир, 1999. – 894 с.
43. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2007. – 480 с.

44. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посібник / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горещька – Житомир: ПП «Рута», 2010. – 544 с.
45. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К. :Знання, 2007. – 1072 с.
46. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2008. – 528с.
47. Мацибора В. І. Економіка підприємства : навч. посіб. для вузів / В. І. Мацибора, В. К. Збарський, Т. В. Мацибора. –К. : Каравела, 2008. – 312с.
48. Круш П. В. Капітал та основні засоби підприємства : навч. посібн. для вузів / П. В. Круш, В. І. Подвігіна, О. В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 166 с.
49. Федорова В. А. Економіка підприємства та міжнародних компаній : навч. посібн. для вузів / В. А. Федорова, О. А. Соловійова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 416 с.
50. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. В. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 680с.
51. Шкарабан С.І. Принципи та умови організації оперативного економічного аналізу на підприємстві. Економічний аналіз: збірник наукових праць кафедри економічного аналізу Тернопільського національного економічного університету. Вип. 4. Тернопіль, 2009. С. 11-12.
52. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92.
53. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 635 від 27.06.2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text>.
54. Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995р. № 352 "Про затвердження типових форм первинного обліку".

55. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11.08.94 № 69.

56. Цал-Цалко Ю.С. Проблеми оцінки стану та ефективності використання основних засобів підприємства. Вісник ЖІТІ. 2015. № 15 С.162-168.

57. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. – друге видання, перероб. та доп. – Житомир: ЖІТІ: ПП «Рута», 2003. – 680 с.

58. Сідун В.А. Економіка підприємства: Навчальний посібник/СідунВ.А., Пономарьова Ю.В. — вид. 2-ге , перероб. та доп. — К. : Центр навчальної літератури,2006.—356с.

59. Біла О. Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємств / О. Г. Біла // Фінанси України. – 2007. – № 4. – С. 112-118.

60. Шегда А.В.Економіка підприємства: Навч. посіб. / А.В. Шегда. – К.: Знання, 2005. – 431 с.

61. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – К. : Знання, 2011. – 630 с.

62. Кошельок Г. В. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства / Г. В. Кошельок, В. С. Малишко // Економіка і суспільство. – 2016. – № 7. – С. 361–368.

63. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Мінфіну від 30 вер. 2003 р. № 561 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

64. Мулик Т.О., Материнська О.А., Пльонсак О.Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посіб- ник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.

65. Радіонова Н. Й., Радіонова Н. Й., Михайлюк О. В. Організація внутрішньогосподарського контролю основних засобів на підприємствах України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 14 (54). С. 37–39.

66. Бондаренко Н. М., Бідняк К. І. Організація внутрішньогосподарського контролю використання основних засобів на підприємстві

67. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг видання 2014 року. Частина I [Електронний ресурс]: Частина I / Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України; редкол.: І.І. Нестеренко, Н.І. Гаєвська та ін.. / пер. з англ. О.Л. Ольховікова, О.В. Селезньов.-К.: 2015.- Режим доступу: http://apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf

68. Шубіна С.В., Філенко В.П. Актуалізація використання порівняльного (ринкового) підходу до оцінки вартості вітчизняних підприємств. Сучасне управління організаціями: концепції, цифрові трансформації, моделі інноваційного розвитку: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20 листопада 2023 року).-С.389-392.URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/>

69. Філенко В.П. (науковий керівник - доцент Шубіна С.В.) Шляхи вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення в системі управління ефективністю використання основних засобів підприємства / 86-а Міжнародна наукова конференція студентів (08-12 квітня 2024 року, м. Харків, Україна): збірник тез доповідей [Електронний ресурс]. – Харків : ХНАДУ, 2024.
[URL:https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_vcheniy_secretar/HTCAДiMB](https://www.khadi.kharkov.ua/fileadmin/P_vcheniy_secretar/HTCAДiMB)

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс Машівської філії ВАТ «Полтаваобленерго» за 2021-2023 роки

1 - загальні вимоги до фінансової звітності

Підприємство	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"	Дата (рік, місяць, число)	2021	12	31
Територія	Полтавська	за ЄДРПОУ	00131819		
Організаційно-правова форма господарювання	Акціонерне товариство	за КАТОТТГ ¹	UA53080370010266780		
Вид економічної діяльності	розподілення електроенергії	за КОПФГ	230		
Середня кількість працівників ²	4 354	за КВЕД	35.13		
Адреса, телефон	вул. Старий Поділ, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36022, тел. 516-267				
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)					
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):					
за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку					
за міжнародними стандартами фінансової звітності					
v					

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31 грудня 2021 р.

Форма N 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	9 707	7 084
первісна вартість	1001	48 952	50 118
накопичена амортизація	1002	(39 245)	(43 034)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	32 107	2 427
Основні засоби	1010	1 428 208	1 565 933
первісна вартість	1011	3 981 082	4 269 368
знос	1012	(2 552 874)	(2 703 435)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	13 840	6 595
Відстрочені податкові активи	1045	113 475	88 586
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1 597 337	1 670 625
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	38 302	66 650
Виробничі запаси	1101	38 010	66 551
Товари	1104	292	99
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі отримані	1120	2 000	2 000
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	115 267	75 094
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	32 593	31 902
з бюджетом	1135	59 150	12 837
у тому числі з податку на прибуток	1136	59 135	12 824
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	47 712	41 456
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	205 110	595 754
Витрати майбутніх періодів	1170		19
Інші оборотні активи	1190	55 088	91 155
Усього за розділом II	1195	555 222	916 867
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	2 152 559	2 587 492

Продовження додатка А

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	298 524	282 383
Додатковий капітал	1410	28 593	31 538
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	760 468	1 182 851
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	1 347 718	1 756 905
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 149	58 903
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	3 149	58 903
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	120	152
товари, роботи, послуги	1615	52 413	159 112
розрахунками з бюджетом	1620	41 277	27 134
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	9 566	11 476
розрахунками з оплати праці	1630	36 541	42 632
Поточна кредиторська заборгованість за отриманими авансами	1635	247 948	281 739
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 926	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660	244 528	198 113
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	165 373	47 400
Усього за розділом III	1695	801 692	771 684
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	2 152 559	2 587 492

Керівник

Стройний Руслан Вікторович

Головний бухгалтер

Дубініна Наталя Вікторівна

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Продовження додатка А

Підприємство АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВОБІОЕНЕРГО" Дата (рік, місяць, число) _____

Територія Полтавська за ЄДРПОУ _____

Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство за КАТОТТГ 1

Вид економічної діяльності розподілення електроенергії за КОПФГ _____

Середня кількість працівників 4 138 за КВЕД 35.13

Адреса, телефон вул. Старий Поділ, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36022, тел. 516-267

Одиниця виміру: тис. грн. без десятикового зливу (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "✓" у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку _____

за міжнародними стандартами фінансової звітності _____

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2022 р.

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	7 084	4 624
первісна вартість	1001	50 118	46 434
накопичена амортизація	1002	(43 034)	(41 810)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2 427	48 493
Основні засоби	1010	1 565 933	1 547 201
первісна вартість	1011	4 269 368	4 403 872
знос	1012	(2 703 435)	(2 856 671)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	6 595	
Відстрочені податкові активи	1045	88 586	117 118
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1 670 625	1 717 436
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	66 650	115 855
Виробничі запаси	1101	66 551	115 673
Товари	1104	99	182
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі одержані	1120	2 000	2 000
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	75 094	65 871
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	31 902	288 437
з бюджетом	1135	12 837	13
у тому числі з податку на прибуток	1136	12 824	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	41 456	241 132
Поточні фінансові інвестиції	1160		800
Гроші та їх еквіваленти	1165	595 754	341 165
Витрати майбутніх періодів	1170	19	111
Інші оборотні активи	1190	91 155	84 745
Усього за розділом II	1195	916 867	1 140 129
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		
Баланс	1300	2 587 492	2 857 565

Продовження додатка А

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (паіовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	282 383	83 185
Додатковий капітал	1410	31 538	196 359
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 182 851	1 491 903
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	1 756 905	2 031 580
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	58 903	48 688
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525		2 864
благодійна допомога	1526		2 864
Усього за розділом II	1595	58 903	51 552
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	152	192
товари, роботи, послуги	1615	159 112	97 385
розрахунками з бюджетом	1620	27 134	51 945
у тому числі з податку на прибуток	1621		16 866
розрахунками зі страхування	1625	11 476	7 711
розрахунками з оплати праці	1630	42 632	28 361
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	281 739	324 982
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 926	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660	198 113	69 715
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	47 400	190 216
Усього за розділом III	1695	771 684	774 433
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700		
Баланс	1900	2 587 492	2 857 565

Керівник

Головний бухгалтер

Василий СТРОЙНИЙ

Ірина ДУБІНЦА

¹ Коэффициент административно-территориальной обласности за территории территории

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики

Продовження додатка А

Підприємство АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕПЕРГО"		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Територія Полтавська		за ЄДРПОУ	2023	12	31
Організаційно-правова форма господарювання Акціонерне товариство		за КАТОТГГ ¹	00131819		
Вид економічної діяльності розподілення електроенергії		за КОПФГ	UA53080370010266780		
Середня кількість працівників ² 4 027		за КВЕД	230		
Адреса, телефон вул. Старий Поділ, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36022, тел. 516-267			35.13		
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знаку (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)					
Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):					
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку					
за міжнародними стандартами фінансової звітності					
v					

Баланс (Звіт про фінансовий стан)**на 31 грудня 2023 р.****Форма N 1 Код за ДКУД 1801001**

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	4 624	44 852
первісна вартість	1001	46 434	89 736
накопичена амортизація	1002	(41 810)	(44 884)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	48 493	8 142
Основні засоби	1010	1 547 201	2 064 822
первісна вартість	1011	4 403 872	5 096 339
знос	1012	(2 856 671)	(3 031 517)
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030		
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств			
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		65
Відстрочені податкові активи	1045	117 118	129 867
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	1 717 436	2 247 748
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	115 855	86 714
Виробничі запаси	1101	115 673	86 517
Товари	1104	182	197
Поточні біологічні активи	1110		
Векселі одержані	1120	2 000	1 500
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	65 871	86 726
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	288 437	384 009
з бюджетом	1135	13	327
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	241 132	5 987
Поточні фінансові інвестиції	1160	800	
Гроші та їх еквіваленти	1165	341 165	386 390
Витрати майбутніх періодів	1170	111	157
Інші оборотні активи	1190	84 745	111 293
Усього за розділом II	1195	1 140 129	1 063 103
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		1 384
Баланс	1300	2 857 565	3 312 235

Закінчення додатка А

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	232 967	232 967
Капітал у дооцінках	1405	83 185	63 943
Додатковий капітал	1410	196 359	172 176
Резервний капітал	1415	28 068	28 068
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 491 903	1 963 227
Неоплачений капітал	1425	()	()
Вилучений капітал	1430	(902)	(902)
Усього за розділом I	1495	2 031 580	2 459 479
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Пенсійні зобов'язання	1505		6 196
Довгострокові кредити банків	1510		
Інші довгострокові зобов'язання	1515	48 688	48 316
Довгострокові забезпечення	1520		
Цільове фінансування	1525	2 864	5 992
благодійна допомога	1526	2 864	5 992
Усього за розділом II	1595	51 552	60 504
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	192	
товари, роботи, послуги	1615	97 385	231 684
розрахунками з бюджетом	1620	51 945	45 729
у тому числі з податку на прибуток	1621	16 866	34 642
розрахунками зі страхування	1625	7 711	11 193
розрахунками з оплати праці	1630	28 361	41 685
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	324 982	325 306
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	3 926	3 926
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточні забезпечення	1660	69 715	72 003
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	190 216	60 726
Усього за розділом III	1695	774 433	792 252
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	2 857 565	3 312 235

Керівник

Головний бухгалтер

Руслан СТРОЙНИЙ

Наталя ДУБІНІНА

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць територій територіальних громад

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Додаток Б

Звіт про фінансові результати

Машівської філії ВАТ «Полтаваобленерго» за 2021-2023 роки

Підприємство АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"

Дата (рік, місяць, число) 2021 12 31
за ЄДРПОУ

КОДИ		
2021	12	31
00131819		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2021 р.

Форма Код за ДКУД 1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 923 593	2 528 819
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 551 017)	(2 071 163)
Валовий:			
прибуток	2090	372 576	457 656
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	326 393	121 150
Адміністративні витрати	2130	(139 286)	(127 682)
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	(104 610)	(152 576)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	455 073	298 548
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	60 770	3
Інші доходи	2240	6 046	13 015
Фінансові витрати	2250	()	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(27 285)	(8 464)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	494 604	303 102
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(91 088)	(38 939)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	403 516	264 163
збиток	2355	()	()

Продовження додатка Б

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		181 290
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	181 290
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	181 290
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	403 516	445 453

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	900 799	625 607
Витрати на оплату праці	2505	965 872	894 789
Відрахування на соціальні заходи	2510	207 951	193 078
Амортизація	2515	168 431	155 963
Інші операційні витрати	2520	551 085	416 824
Разом	2550	2 794 138	2 286 261

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	220 822 258	220 822 258
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	220 822 258	220 822 258
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	1,83	1,20
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	1,83	1,20
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Стройний Руслан Вікторович

Дубініца Наталя Вікторівна

Продовження додатка Б

Підприємство	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"	Дата (рік, місяць, число) за СДРПОУ	КОДИ		
			2022	12	31
			00131819		

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2022 р.**

Форма	Код за ДКУД	1801003
-------	-------------	---------

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 854 195	2 923 593
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(2 566 169)	(2 551 017)
Валовий:			
прибуток	2090	288 026	372 576
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	210 801	326 393
Адміністративні витрати	2130	(131 273)	(139 286)
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	(46 516)	(104 610)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	321 038	455 073
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	40 925	60 770
Інші доходи	2240	15 457	6 046
Фінансові витрати	2250	(8 381)	()
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(223 967)	(27 285)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	145 072	494 604
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(35 218)	(91 088)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	109 854	403 516
збиток	2355	()	()

Продовження додатка Б

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445		
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	109 854	403 516

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	927 099	900 799
Витрати на оплату праці	2505	840 042	965 872
Відрахування на соціальні заходи	2510	181 357	207 951
Амортизація	2515	211 075	168 431
Інші операційні витрати	2520	536 138	551 085
Разом	2550	2 695 711	2 794 138

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	220 822 258	220 822 258
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	220 822 258	220 822 258
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	0,50	1,83
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	0,50	1,83
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Руслан СТРОЙНИЙ

Людмила ДУБІННА

Продовження додатка Б

Підприємство	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПОЛТАВАОБЛЕНЕРГО"	Дата (рік, місяць, число) за ЄДРПОУ	КОДИ		
			2023	12	31
			00131819		

**Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2023 р.**

Форма	Код за ДКУД	1801003
-------	-------------	---------

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 927 631	2 854 195
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(3 241 722)	(2 566 169)
Валовий:			
прибуток	2090	685 909	288 026
збиток	2095	()	()
Інші операційні доходи	2120	120 939	210 801
Адміністративні витрати	2130	(144 616)	(131 273)
Витрати на збут	2150	()	()
Інші операційні витрати	2180	(129 819)	(46 516)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	532 413	321 038
збиток	2195	()	()
Дохід від участі в капіталі	2200		
Інші фінансові доходи	2220	17 548	40 925
Інші доходи	2240	19 991	15 457
Фінансові витрати	2250	(10 245)	(8 381)
Втрати від участі в капіталі	2255	()	()
Інші витрати	2270	(7 289)	(223 967)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	552 418	145 072
збиток	2295	()	()
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(100 336)	(35 218)
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	452 082	109 854
збиток	2355	()	()

Закінчення додатка Б

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		
Накопичені курсові різниці	2410		
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		
Інший сукупний дохід	2445	(9 887)	
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	(9 887)	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	(9 887)	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	442 195	109 854

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	1 477 866	927 099
Витрати на оплату праці	2505	892 077	840 042
Відрахування на соціальні заходи	2510	190 606	181 357
Амортизація	2515	194 900	211 075
Інші операційні витрати	2520	758 620	536 138
Разом	2550	3 514 069	2 695 711

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	220 822 258	220 822 258
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	220 822 258	220 822 258
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	2,05	0,50
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	2,05	0,50
Дивіденди на одну просту акцію	2650		

Керівник

Головний бухгалтер

Руслан СТРОЙНИЙ

Наталя ДУБІНІНА